

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

кафедра філософії та культурології

**СИДІР ВОРОБКЕВИЧ: БОГОСЛОВСЬКА,
ПРОСВІТНИЦЬКА І МИСТЕЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ
НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ БУКОВИНИ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав:

здобувач 605 групи спеціальності
041 Богослов'я, ОПП Богослов'я
Гайдеек Валентин Григорович

Науковий керівник: канд богосл. наук,
канд. іст. наук, доцент Щербань М. В.

Рецензент: д. філос. наук,
доц. Горохолінська І.В.

До захисту допущено:

*На засіданні кафедри філософії та культурології
протокол № ____ від «__» _____ 2023р*

Зав. кафедрою _____ доц. Рупташ О.В.

Чернівці – 2023

АННОТАЦІЯ

Гайдеск Валентин – студент філологічного факультету, 605 групи, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 041 Богослов'я.

Магістерська робота на тему: **«Сидір Воробкевич: богословська, просвітницька і мистецька діяльність у контексті національно-культурного життя Буковини»** розкриває життєві віхи і основні напрямки діяльності о.С. Воробкевича.

У роботі проаналізовано роки зростання, навчання та пастирської діяльності Сидора Воробкевича; досліджено низку архівних документів та стародруків, що увиразнюють творчий шлях митця; досліджено його літературну та богословську спадщину, а також особливості його музичного доробку. Окремо автором окреслено внесок о. Сидора у видавничу та проповідницьку діяльність; розглянуто вплив митця на формування національного руху на теренах Буковини.

Ключові слова: Сидір Воробкевич, творчість, митець, проповідь, Буковина.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

(підпис) В. Гайдеск

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Розділ 1. ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ СИДОРА ВОРОБКЕВИЧА: СВЯЩЕННОСЛУЖИТЕЛЬ, ПИСЬМЕННИК, ЛЮДИНА	8
Розділ 2. ДУШПАСТИРСЬКА ТА ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СИДОРА ВОРОБКЕВИЧА: ПОСТАТЬ НА ТЛІ ЕПОХИ	25
Розділ 3. ЛІТЕРАТУРНА ТА МУЗИЧНА СПАДЩИНА О.СИДОРА: МИТЕЦЬ НАРОДНОЇ ТРАДИЦІЇ.....	34
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	50
ДОДАТКИ.....	53

Вступ

Актуальність теми зумовлена розкриттям богословської просвітницької і мистецької діяльності у контексті націо-нально-культурного життя Буковини Сидіра Воробкевича.

Сидір Іванович Воробкевич –видатний подвижник національної культури, що поєднав у собі роль зразкового священника, письменника, поета, фольклориста, композитора, педагога, диригента, художника, громадського діяча та редактора часописів Буковини.

Богословська, просвітницька і мистецька діяльність Сидіра Воробкевича мала і має велике значення і цінність у часи коли він жив, так і в нинішній час, у національно-культур-ного житті Буковини, як і в цілому всієї України.

Так, усе життя Сидіра Воробкевича, його багатогранна духовна, письменницька, пісенна, композиторська, музична, просвітницька, громадська діяльність була спрямована на просвітництво та розвиток національної культури українців, об'єднання усього українства в єдину спільноту.

Сидір Іванович був щирим народолюбцем, над усе він любив свою рідну материнську мову та звичаї, якими дорожив. Можемо сказати, що він праведно жив, був доблесним пастирем, учителем, наставником. Його богословське життя було і є прикладом для священнослужителів. Його приклад служить нам, як треба жити і бути корисним членом громади, суспільства.

Серед Буковинських богословів, композиторів, він мабуть посідає особливе місце, так як він більше всіх посвятив себе і Богові і людям.

Дослідники літературної творчості письменники М. Юрійчук та П. Наконенко писали: «В особі Сидіра Воробкевича українське суспільство свого часу мала не просто душепас-тора, а церковного діяча –просвітителя, який дбав одночас-но про національне та духовне, засноване на принципах християнської моралі, вихованню народу».

Багатогранність саме його таланту, своєрідність бачення світу, були визначальними у його здобутках. Будучи буковинцем він добре знав, що знаючи мову та релігійні канони, розв'язання спірних питань можна шукати у співпраці, поро-зумінні міжкофесійному та міжнаціональному. Він людина з

народу, знаючи історію та релігію сьогодення, обирав шлях до об'єднання українського народу, учитель, який використовував найменшу можливість для здобування знань, передавав це і дорослим і дітям.

Його художня творчість була довершеною, а громадсько-культурна діяльність різноплановою і корисною для духовного розвитку українського народу.

Багато сил віддав Воробкевич священницькій діяльності, продовжуючи славу давню родинну традицію, адже він походив з священницької родини, що мала багатолітні традиції служіння православній вірі. Він практично все життя трудився на ниві священницької і педагогічної діяльності. Як людина він відзначався глибоко-емоційною душею, палкою вдачею, щирим серцем, гарячим темпераментом, та великою любов'ю до Бога, до праці, до свого народу.

Богословська і творча діяльність Сидіра Воробкевича припадає на другу половину XIX століття, і є значним вкладом в скарбницю культурного надбання українського народу. Творчість і вся палітра творів Сидіра Воробкевича мають на-родність та реалістичність, складають вагому сторінку в історії музичного мистецтва та української літератури.

Ситуація, що склалася на той час, викликала появу чисельної плеяди патріотів українського духу, національної самосвідомості українства. Місією цього історичного проводу взяло на себе українське духовенство, що попри професійну діяльність і сповнення чину, подало великий приклад служіння Богові і своєму народові, в усіх вимірах національно-культурного зростання. Таке явище в європейській історії культури можна вважати, як виняткове. Класик української літератури Іван Франко назвав Воробкевича «Одним із жайворонків західно-української культурної весни». Його творчість сповістила, що після довгої і важкої зими, після тієї безпросвітньої темряви, в яких жила Буковина до часів Сидіра Воробкевича, настає весна духовно-культурного відродження». Обдарований християнським великим розумом, свідомою енергією, доброї волі й жертвності до свого народу й Церкви Воробкевич прослужив Богові і своєму народу цілих шістьдесят років.

Об'єкт дослідження – релігійно-богословський та історико-культурний і мистецький розвиток Буковини у XIX столітті.

Предмет дослідження – вивчення життя, богословської, просвітницької і мистецької діяльності о. Сидора Воробкевича у контексті національно-культурного життя Буковини XIX ст.

Мета роботи – проаналізувати богословську, просвітницьку і мистецьку діяльність, та визначити роль Сидіра Воробкевича у контексті національно-культурного життя Буковини.

Водночас, ми переслідуюмо мету розкриття церковної й суспільно-культурної діяльності Сидіра Воробкевича, задля того, щоб увиразнити її християнський зміст та патріотичну спрямованість, та встановити взаємозв'язок творчості Сидіра Воробкевича з національно-культурним життям Буковини того часу.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких **завдань**:

- дослідити основні віхи життя Сидора Воробкевича;
- визначити суть, специфіку та ключові напрямки його просвітницької діяльності;
- висвітлити засадничі принципи його душпастирської роботи ;
- встановити особливості його гомілетичної спадщини о. Сидора Воробкевича;
- проаналізувати його літературну діяльність;
- дослідити особливості музичної спадщини Сидора Воробкевича.

Методологічна основа роботи. У процесі написання магістерської роботи застосовувався комбінований підхід, який полягає у застосуванні структурно-системного (для встановлення й аналізу факторів, обставин, подій, що впливали на формування світоглядних та творчих візій митця) і проблемно-хронологічного методів (що дозволило зберегти зв'язок з тогочасним суспільно-політичним контекстом подій) висвітлення і аналізу різних чинників на основі дослідницьких принципів історизму та об'єктивізму.

Водночас, для розкриття пропонованої теми, ми застосовували комплексний історико-літературознавчий і музикознавчий методи, що допогли більш комплексно розглянути питання, що стосуються життя, творчості, богословсько-просвітницької діяльності Сидіра Воробкевича.

Базою дослідження є перш за все Сидір Воробкевич, його творчість, спогади інших творців культуротворчого і богословського процесів на Буковині, документи, що зберігаються в Чернівецькому обласному архіві, бібліотеці Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, музею Андрія Кушніренка, та інші джерела.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що в ній: вперше проаналізовано низку архівних документів із фондів Державного архіву у Чернівецькій області (частина їх копій, з відповідними описами, подано в додатках до роботи). Досліджені матеріали містять багато цікавих даних, що стосуються життя та діяльності Сидіра Воробкевича [1], [2], [3], [4], [5], [6], [7]. Поза всяким сумнівом, введення до наукового обігу цих даних не лише дозволить краще зрозуміти, по-новому переосмислити та цілісно оцінити богословсько-пастирський дискурс, просвітницьке та мистецьке життя на Буковині в другій половині XIX століття загалом, але й роль душпастирського й мистецького доробку Сидіра Воробкевича зокрема.

Практичне значення роботи. пропоноване дослідження може слугувати основою для розробки спеціалізованих досліджень у контексті різноманітних буковинознавчих студій. Відтак, матеріали, наявні у пропонованій магістерській роботі, будуть корисними для богословів, культурологів, музикантів, письменників, театральних діячів, студентів, у процесі підготовки доповідей, тематичних лекцій, статей, що стосуються історії Церкви та громадських ініціатив на теренах Буковини.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Розділ 1.

Життєвий шлях Сидіра Воробкевича: священнослужитель, письменник, людина

Сидір Іванович Воробкевич – видатний подвижник національної культури, що поєднав у собі багато різних форм діяльності: зразкового священника, письменника, фольклориста, композитора, педагога, диригента, художника, громадського діяча та редактора часописів Буковинського краю.

Сидір Воробкевич народився 5 травня 1836 року у місті Чернівці, у сім'ї православного священника, катехита та учителя філософії Івана Воробкевича. За свого життя він мав різні псевдоніми: «Ісидор», «Ізідор», «Данило Млака», «Демко Маковійчук», «Семен Хрін», «Морозенко», «Сирота з Буковини», «Іван» «Іванов з Кіцманя», «Семен Волох». Цікавим, хоч і маловідомим фактом його біографії є те, що родина Воробкевичів походить із Литви. Свободолюбивий прадід отця Сидора, свого часу, утік з Литви і його прізвище було Скульський Млака де Оробко. Він представляв радикально налаштовані прошарки населення, які не бажали миритися з польським насильством у Литві над українською вірою, мовою та національною ідентичністю, внаслідок чого зі своєю родиною переїхав на Буковину. Саме він змінив своє давнє родинне прізвище з «Оробко» на «Воробкевича». До речі, сам Сидор Воробкевич пам'ятав цю родинну історію та навіть частину того давнього родинного прізвища, а саме – «Млака» – було чи не улюбленим мистецьким псевдонімом Сидора Воробкевича [16, с. 45].

Коли Сидору виповнилося 3 роки, померла його мати, а через п'ять років, сталася ще одна трагедія – помер батько. Сидір разом зі своїм братом Григорієм та сестрою Аполонією залишилися сиротами. Їхній дід, Кіцманський протопіп Михайло Воробкевич, забрав онуків жити до себе, в місто Кіцмань, де діти здобували початкову освіту в школі. Не буде зайвим нагадати, що перші кроки у навчанні діти зробили ще вдома, навчала онуків – бабуса Параскева. Саме вона замінила сиротам матір та навчила любити рідну мову, традиції та народ. Відтак, домашня виховання та освіта дали можливість Сидору, його брату

Григорію та сестрі Аполонії з уст дідуся й бабусі почути багато автентичних українських народних казок, пісень, оповідань про козаків, Україну, народних месників-опришків та їхнього ватажка Олексу Довбуша, а також про буковинського повстанця Лукяна Кобилицю. Таке виховання допомогло юному Воробкевичу сформувати цілу низку життєвих поглядів і переконань, яких він дотримувався впродовж всього життя та пробудило в ньому потужну національну свідомість [24, с. 45].

Не менш вагомо про маленького талановитого хлопця турбувалася його бабуся Параскева, яка купила юному Воробкевичу скрипку, а дідусь Михайло спонукав його вчитися мистецтву музики й співу. Пізніше Воробкевич з почуттям неймовірної чуйності й вдячності напише в одному зі своїх віршів: «Не раз бабка – нехай царствує – мене, коли був ще малим сидючи під куделею вечорами в піст перед Різдвом святим, при каганці голосом дорогим, немов та зозуля в лісі, розповідала». Очевидно, що це була літературна інтепретація гри на скрипці, що таким чином (хоча й значно пізніше) відгукнулася у творі неймовірної краси, що належить до української романсової лірики «Заграй ми, цигане старий» [19, с. 245].

Вже під час навчання у шостому класі Воробкевич розпочинає записувати вірші, що йому сподобались, у свій особистий щоденник різними мовами. Дитина нотувала все, що здавалося цікавим, чи то привабливим, а тому мова – не була принциповим моментом. Запусувалив він твори німецькою, українською та старословянською мовами. Церковнослов'янську мову він вивчав під керівництвом свого дідуся Михайла, а його своєрідними «букварями» були «Псалтир» та «Часослов». Варто зазначити, що переважно вивчення мовт відбувалося у процесі безпосереднього спілкування з людьми [21, с. 15].

Варто зазначити, що станом на той час значної різниці (у освітньому рівні) між священником і пересічними людьми не було та й інтереси у них були також ідентичними. У зв'язку із цим, як дещо спільнотне й загальне у ті часи сприймалися й надбання народної творчості – пісні, казки, думи, байки, прислів'я, що, на загал були чи не єдиною єдиною втіхою та розрадою у їхньому складному житті [19, с. 245].

Воробкевич з юнацьких років захоплювався не лише народною творчістю і музикою, але й володів також хистом до поетичної діяльності та живопису [25, с. 115].

Відтак у рукописах його музичних та літературних праць, автором (у його власному щоденнику) зроблено багато ескізів. Очевидно, що автор їх робив, фактично спонтанно, у процесі написання, бо чимало малюнків зроблено тушшю, олівцем, а також наявні низка портретів акварельних пейзажів, та навіть увкавих авторських карикатур. Все це свідчить про неабияку обдарованність у галузі образотворчого мистецтва [28, с. 18].

Відтак, з дитинства Сидір зростав творчою особистістю, незважаючи на складні соціальні й побутові умови пересічної родини і дітей-сиріт. Дійсно, станом на той час, умови для простого хлопця були несприятливими, проте юний талант намагався всебічно розвиватися. Велике прагнення до освіти і бажання проявити себе, як творчу людину, дало таки великий результат і приклад для тодішнього і сучасного покоління, як потрібно служити Богові і своєму народові.

На той час, у школі міста Кіцмань, де навчався Воробкевич в освітньому процесі панувала винятково німецька мова. Коли він вступив на навчання до Чернівецької гімназії, а потім до Духовної семінарії ситуація з мовним середовищем фактично не змінилася. Юний Воробкевич мав безліч талантів, гарно малював, писав вірші й прозу, акомпонував різножанрову музику. Таланти юного митця почали давати плоди – вже навчаючись у гімназії він був керівником хору та оркестру. Цікавим фактом є те, що на цьому етапі Воробкевич здійснив перші композиторські спроби, намагаючись працювати у цікавих жанрах хорової та вокальної музики. Оскільки він вельми добре володів іноземними мовами, ці спроби були вдалими [30, с. 22]. Проте, автор не зупинявся й самотужки продовжував вивчати основи музичної грамоти: гармонію, контрапункт, інструментування, а також знайомився з відомими світовими класиками, що сприяло розширенню його авторської візії.

Після закінчення навчання у п'ятому класі гімназії, Сидір, про що ми згадували вище, вступив на навчання до Чернівецької духовно-православної

семінарії. Прифектом семінарії і вчителем слов'янської мови, був Стефан Носевич, який, до слова, доволі гарно співав, та знав чимало українських народних пісень. Саме від нього юний Воробкевич записував пісні та співав їх з своїм братом Григорієм та товаришем Мартиновичем. Воробкевич захопився народними піснями, і вже вмючи грати на скрипці, записував їх у свій щоденник. У цей час він активно відвідує хорові та літературні гуртки, займається музичною самоосвітою, починає доволі професійно писати вірші та музику. Більш за все юного Сидора, у цих юнацьких творчих пошуках, захоплювали література та фольклор, в яких він знахитично віднаходив витoki й історію формування автентичної української пісенної культури [31, с. 17].

Ймовірно, що саме на цей період життя Сидора Воробкевича припадає активне вивчення творчості Т. Шевченка, М. Гоголя, Г. Квітки-Основ'яненка, І. Котляревського, Марка Вовчка, та інших класиків української літератури. Водночас, юний талант займається колекціонуванням, записуванням та вивченням українських народних пісень загалом, а також музичного фольклору на Буковині зокрема. Варто зазначити, що цей період співпав з часом ретельного вивчення історії України та опрацюванням історичних оповідань, вивчав історію Церкви та слов'янських народів [17, с. 81].

У 1861 році Сидір Воробкевич завершує навчання в Духовній семінарії та одружується на Леонтині Бендовській, що стала коханням всього його життя. У них з дружиною народилося троє синів: Олександр, Володимир та Євген. Цікавим фактом є те, він був рукоположений у сан священника видатним буковинським ієрархом – Євгеном (Гакманом), та був скерований на парафіяльне служіння до гуцульських сіл: Давидівка, Хорошівка, Руська Молдавиця, що знаходилися в Карпатах. Пастирська праця на цих парафіях тривала у цьому регіоні до кінця 1867 року, де крім пастирської духовної місії о. Сидор займався поезією, музикою і малярством [16, с. 45].

Однак доволі цікавий випадок значно змінив його подальше життя. У 1862 році, коли о. Сидір був на весіллі священника Прокоповича в Старих Мамаївцях, він познайомився з Юліаном Никоровичем, який почувши його пісні, визнав їх високий мистецький рівень. Внаслідок цього доленосного

знайомства, саме Ю. Никорович ініціює друк перші поезії Воробкевича у газеті «Галичина» (1863 р.), під загальним заголовком «Думки з Буковини» [25, с. 117].

Варто зазначити, що таке перше й значне визнання скромного доробку неймовірно надихнуло молодого священника-поета на ще більш активну працю. Духівник і поет-початківець, в цей час, дебютує зі своєю поезією у Чернівцях, де не було жодного україномовного часопису, чи культурного товариства. Саме тому перші праці він друкував у наявних тоді німецьких і австрійських журналах і газетах. Пізніше його твори стали з'являтися у різних часописах і журналах Галичини і Буковини: «Правда» (1867-1869) р., «Галичина» (1863 р.), «Слові та Нива» (1864 р.), «Ластівці» (1870 р.), «Зорі Буковинській» (1870 р.), «Голосі народнім» (1865 р.), «Русалці» (1866 р.), «Родимому листі», «Денниці», «Календарях Буковинських», «Бібліотеці для молоді», «Руській бесіді» та багатьох інших. Достаменно невідомо, чим саме керувався о. Сидор, проте переважна більшість його праць друкувалася під численими псевдонімами: Данило Млака, Демко Маковічук, Семен Хрін, Іван Іванов з Кіцманя, Сирота з Буковини, Морозенко, С. Волох [28, с. 14].

У цей час також виходять друком й музичні твори автора. Праці друкуються часописах «Кобзар», «Боян», «Музична бібліотека», «Слов'янський альманах» та багатьох німецьких журналах та довідниках [29, с. 23].

У 1865 році він видає доволі цікаве аналітичне наукове дослідження «Наша народна пісня», в якій автор приділяє важливе значення народній пісенній творчості. Окрім наукового аналізу, Воробкевич також активно намагався популяризувати народні пісні серед місцевого населення, міської інтелігенції, яка тоді часто тяжіла до німецької мови і традицій, забуваючи про рідну мову, пісню та національну ідентичність. Очевидно, така робота справила значний вплив на процес формування національної свідомості тогочасного бомонду. Однак, о. Сидор не стояв осторонь від життя простих людей, провадячи активну участь у церковному та громадсько-політичному рухах на теренах Буковини. Говорячи про соціальне та національне насилля в країні, він писав: «німецький та румунський елемент, своїм натиском бажає задавити всі

слов'янські почуття, руське серце ніби нитками обвивають і обмотують» [29, с. 19].

У 1867 року Сидір Воробкевич їде навчатися до Віденської консерваторії. По дорозі він зупинився у Львові, гостюючи у свого рідного брата Григорія, який був священником у єдиному православному храмі міста. У Відні він проходить курс гармонії та основ композиції у теоретика музики Франца Кренна. Саме з ним Воробкевич консультувався щодо своїх творчих планів, а Кренн із неприхованим захопленням виконував його твори, дивуючись їх мелодійній красі й правильності гармонійного складу.

Під час навчання о.Сидір часто відвідує концерти та оперні спектаклі, слухає музику Л. Ван Бетховена, Ф. Ліста, Ф. Шуберта, В. Моцарта, Дж. Россіні та інших композиторів, що безперечно позитивно вплинуло на формування його авторського бачення і мистецького світогляду. Саме тут він набув потужного творчого натхнення від світових музикантів, що залишило помітний відбиток в його подальшій творчості [27, с. 56].

За неповних шість місяців талановий священник пройшов трирічний курс навчання у консерваторії екстерном, де з успіхом здобуває «Свідоцтво учителя науки гармонії, генерального баса й контрапункту», та отримує схвальну відзнаку його композиторського таланту, що було підтверджено віденськими фахівцями [29, с. 10].

Воробкевич повертається на Буковину а 1868 році, і розгортає небувалу за масштабом музично-педагогічну, диригентську та громадсько-музичну діяльність, що не згасала до останніх днів його життя. Він отримує посаду «учитель хорального співу», в Православній духовній семінарії в Чернівцях, з вченим званням «професор богослов'я», де окрім проведення занять він керує новоствореним хором. Починаючи з 1869 року – він професор музики і співів Чернівецького теологічного інституту, Духовної і учительської семінарії, а починаючи із 1875 року – професор теологічного факультету Чернівецького університету.

Творчість Сидіра Воробкевича, його національні прагнення мали продовження у творчій діяльності значно молодшої генерації представників

української музичної культури. До цього загалу можна зарахувати й студенські мандрівні групи, про яких, свого часу, відгукувався Іван Франко, що брав активну участь у багатьох із них. Зокрема «Каменярь» писав, що йому дуже запам'яталась подорож, здійснена чернівецькими студентами, під час канікул у села і містечка краю, де проводились концерти [32, с. 16].

До програми концертів вхолили твори «Чом красна Буковина», «Задзвенімо разом, браття», «Як би знала», «Згадай мене, мила», «Ой, дівчино, ти рибчино». Дужі голоси співаків хору доносили рідну українську пісню до всіх куточків краю, що пробуджували серця й душі людей, та відіграли важливу роль в національно-культурному житті Буковини.

У часи життя Сидіра Воробкевича, Буковина була досить відсталою як у політичному, економічному так і в культурно-релігійному сенсі частиною Австро-Угорської імперії [27, с. 22].

Заради правди варто зазначити, що й сама Австро-Угорська влада зневажливо ставилась до українського народу Буковини, а також до його релігії, традицій, звичаїв, мови, культури, і всього, що було сутнісно українським. Відтак, про якийсь особливий розвиток української культури та духовності, не було й мови. Ідейно-політичне спрямування правлячої влади, спрямовалося на тотальну германізацію і румунізацію краю. Зрештою, територіальна віддаленість від центральної України, прирікали скромні національні потуги буковинської культури на нікчемне існування. У такій системі координат розпочалася просвітницька діяльність українського народу спочатку на теренах Галичини, а згодом – на Буковині [23, с. 12].

Імперська Австро-Угорщина робила все можливе, щоб викоренити у буковинського народу почуття власної національної гідності і приналежності до українського народу, усунути надію на возз'єднання з ними в єдину велику родину. Журнал «Вісник Європи» у 1887 році писала: «Навряд чи можна відшукати в теперішній час на материку Європи інший народ, на який було б спрямовано стільки матеріального і морального насилля, як на буковинських українців, з метою їхньої ліквідації».

Саме в цей час відомі й авторитетні румунські історики (Йорга, Ністор, Балан та інші), бажали виправдати політику чинної влади стосовно буковинського населення. Водночас, німецькі історики (Кайндль, Бідерман, Цах Лангет, Фікер) докладали багато зусиль, щоби об'єктивно розглянути етнічне походження жителів Буковинського краю. Починаючи з 60-х років XIX століття, центральна Україна започатковує більш тісні зв'язки з Буковиною. Очевидно, що цьому сприяла певна демократизація політичного устрою Австро-Угорської імперії. Водночас суттєво активізувався визвольний рух і на західних землях [33, с. 13].

Представники національно свідомої інтелігенції центральної України і Галичини підтримували, перш за все, тісні особисті і ідейні зв'язки з представниками Буковини. Відродження і пробудження Буковини відбувало одночасно зі схожими процесами національно визвольних змагань на теренах центральної та східної України. Звісно, майже всі дослідники вказують, ці процеси в буковинському краї мали свою специфіку, з огляду на особливості суспільного і церковного життя. Жорстока політика Австро-Угорського уряду, вельми уповільнила процеси розвитку й становлення української духовності та культури в краї, порівняно з іншими частинами України [35, с. 17].

Починаючи з першої половини XIX століття, відбувається суттєве піднесення духовно-культурного життя на Буковині. Певна частина духовенства, що консолідувалась навколо постатей авторитетних священників В. Ферлеєвича та Г. Продана, проголосила себе культурними діячами. Однак, заради справедливості, варто сказати, що ця ініціатива не набула популярності навіть у середовищі духовенства, і їхні праці не набули широкого розповсюдження серед народу.

У другій половині XIX століття, в боротьбі за національне відродження значну роль відіграла західноукраїнська література. В 50-х роках XIX століття на Буковині з'являються твори галичан, що відіграли важливу роль у процесі буковинського відродження [19, с. 233].

Просвітницька діяльність о. Сидіра Воробкевича полягала, перш за все, у просвітництві інших, адже він був особистим прикладом для багатьох

однодумців. Він сам демонстрував, як потрібно систематично працювати над фаховим й особистим самовдосконалюванням. Він радо сприяє навіть щонайменшим проявам духовного пробудження української спільноти краю, сподіваючись, що це допоможе ефективно протидіяти політиці румунізації, а також призведе до розширення соціального впливу в краї.

Зрештою, станом на той час, у Чернівцях було створено низку австрійських музичних організацій – «Співацьке товариство» та «Товариство сприяння музичному мистецтву на Буковині». На противагу цим структурам, вже наприкінці 1868 року у селі Товтри, в будинку священника Дричинського, зібралося багато духовенства. Саме там було прийнято рішення про утворення першого українського громадсько-культурного товариства «Руська бесіда» [24, с. 89].

Ініціатором утворення цієї організації був архідиякон Феоктист Дронь. Духовенство звернулося до кафедрального проповідника протоірея Василя Продана, щоб він взяв на себе керівництво цією організацією. Членами організації стало дуже багато священників, а сам архідиякон Феоктист Дронь відвідував села й агітував нових членів організації [30, с. 12].

Єпископ Євген Гакман також офіційно підтримав «Руську бесіду», і вже через три місяці відбулося перше зібрання представників цієї громадянської ініціативи, на якому було 200 його членів. Для організації було виділено кошти, і навіть створено бібліотеку [34, с. 15].

На початковому етапі функціонування, в організації були певні суперечності стосовно релігійних питань та правопису. А в грудні 1869 року православна організація «Руська бесіда» подає імператору Австро-Угорської імперії протест проти рішення, ухваленого Буковинським сеймом щодо вилучення викладання української мови у школах. Більше того, організація вимагала покращення викладання релігії українською мовою і призначення відповідних катехизаторів і професорів. Ще одне звернення було в 1871 році направлене до духовної консисторії, де ставилося питання про необхідність викладання української мови у школах псаломщиків [34, с. 45].

«Руська бесіда» почала видавати підручники «Закону Божого» для середніх шкіл «Молитвослов для православного юнацтва», «Православний календар», журнал «Буковинська зоря», «Родимий листок». Було добре організовано роботу з розповсюдження «Православного календаря», більше того, майже в усіх селах було відкрито читальні цього товариства [34, с. 22].

Усі ці факти є цікавими для нашого дослідження є вельми цікавими внаслідок одного відомого факту: о. Сидір Воробкевич був чи не найактивним учасником «Руської бесіди». Він одразу ж, з перших днів створення товариства, написав пісню «Чом красна Буковина». Цей твір набрав широкого розголосу в селах та містах краю, що призвело до пробудження серед населення справжнього національного духу й свідомості буковинців [29, с. 33].

З огляду на це, цілком очікувано, вже у 1881 році, отця Воробкевича було обрано головою «Руської бесіди». Він розпочав свою діяльність задля налагодження й покращення його видавничої діяльності, залучивши для цього фінансову підтримку Духовної Консисторії [34, с. 18].

Праця на чолі «Руської бесіди» справила значення на Сидіра Воробкевича. Товариство, певною мірою, стимулювало його як музичну так і літературну творчість своїм національним спрямуванням та новаторською діяльністю. Зрештою, вже як голова організації, він друкував свої твори в різних виданнях, що мало важливе значення в контексті розвитку національно-культурного життя на Буковині [34, с. 19].

Варто зазначити, що культурно-освітнє товариство «Руська бесіда» проіснувало аж до 1940 року, що було прикладом і стимулом для виникнення ще багатьох інших українських товариств на Буковині, та відіграло вирішальну роль у національному відродженні автентичної української культури Буковинського краю.

«Руська бесіда» систематично організовувала концерти, на яких звучали твори лише українських композиторів, і лише українська музика. Велика роль у товаристві відводилась о. Сидіру Воробкевичу щодо редагування українських книжок, що готувались до видання та підготовці постановок вистав аматорськими театральними колективами [34, с. 20].

Визначною подією у житті Сидора Воробкевича, про яку він любив розповідати всім, була поїздка у місто Київ 1874 року. Золотоверхий Київ, безмежні степи, життя в Придніпров'ї, справили на нього незабутнє значення. Там він познайомився з багатьма відомими громадськими й культурними діячами – Я. Головацьким, Д. Розумовським, Н. Поповим. О. Сидор багато спілкувався з ними на різні теми, а згодом – підтримував творчі й дружні зв'язки.

Саме перебуваючи під враженням від цієї поїздки, він написав чоловічі хорові твори: «На красній Україні, на березі Дніпра», «Я родився над Дніпром», «Тому я козак», «Цар-ріка наш Дніпро» [10].

У цьому ж році Воробкевич познайомився з видатним українським політичним і культурно-громадським діячем, батьком композитора Василя Барвінського, – Олександром, та запросив його до Чернівців, на урочистості з нагоди відкриття університету (1875 р.).

О. Барвінський тоді запропонував йому видати літературний альманах, де планувалося розмістити твори буковинських, наддніпрянських та галицьких письменників, що мало засвідчувати єдність української національної культури. У 1877 році вийшов альманах «Руська Хата», що був профінансований особисто Пантелеймоном Кулішем [28, с. 10].

У 1885 році за його ініціативи починається видання «Бібліотека для молоді». Він писав: «Молодь – це майбутнє народу! Яка молодь, – таким буде і те покоління, яке повинно заступитися за своїх батьків. Коли ми виховуємо її добре, коли розширюємо її світогляд, коли вчимо її бути працелюбною, ретельною, бережливою, чесною та зговірливою в суспільних справах, то спокійно зможемо відійти в свій час з цього світу, бо будемо впенені, що наші діти не посоромлять своїх батьків, не стануть ухилятися з правильного шляху, а будуть чесно турбуватися про себе й свій народ» [12, с. 31].

У 1891 році ця бібліотека користувалася великою популярністю. Тут видавалися твори не лише Воробкевича, а також і Ольги Кобиянської, Юрія Федьковича, Євгенії Ярошинської, Йосипа Маковея й інших.

У 1894 році «Руська бесіда», з допомогою Воробкевича, приймає новий Статут своєї діяльності, та засновує на Буковині власні магазини й каси допомоги.

Пізніше філіали «Руської бесіди» стали самостійними культурно-просвітницькими товариствами. На цьому фоні утворилося товариство «Народний дім», що допомагало бідним людям. До прикладу, саме на кошти товариства було побудовано великий гуртожиток для учнів [34, с. 44].

Воробкевич також засновує студенське товариство «Спілка», що було під керівництвом «Руської бесіди». При «Руській бесіді» виникла перша політична організація укрaїнців Буковини «Руська Рада», що почала боротьбу за рівноправ'я представників усіх національностей, які жили на Буковині.

Тогочасне, слабо розвинене в національному розумінні життя на Буковині, де навіть в товаристві «Руської бесіди» переважали люди, що ставилися пасивно (а іноді й вороже) до всього українського, брак системної підтримки о. Воробкевича, важка праця в школі, та сімейні клопоти вельми сильно позначилися на здоров'ї митця.

На той час у місті Чернівці (у 1874 році) головою першого музичного товариства був директор музичної школи, чех за національністю, – Адамберт Гржімалі, якого буковинці дуже любили та поважали. Він справді симпатизував українському народові та його культурі та не зважаючи на те, що й керував німецьким товариством на Буковині, однак категорично виступав проти насильницького насадження німецької культури на Буковині. Він стверджував: «Німецька культура – добра річ, якщо її розуміють. Але вона повинна увійти в життя населення вільно і непомітно» [24, с. 15].

Адамберт Гржімалі справді сподівався, що настануть часи, коли кожна нація, кожна особистість будуть мати можливість безперешкодно розвивати власну культуру, зберігати і примножувати свої культурні традиції, жити у вільній і незалежній державі. Він наполягав, що в краї присутні мистецькі діячі, які піднімуть на належний рівень мистецьку культуру, до яких і належав Сидір Воробкевич.

Саме в цей час в Буковинській митрополії відчувалася нестача періодичного видання богословського характеру. Відтак, вже у липні 1882 року був заснований журнал «Кандела», метою якого було слугувати для розвитку, розповсюдження й практичного застосування богословських знань, що були б основою і провідником для священницької діяльності й життя.

Ось як редакція часопису пояснює це питання: «оскільки не народ існує для священників, а священники – для народу, то повинна й мета цього журналу не тільки обмежуватися лише духовною підтримкою священника, але й розповсюджуватись і на наш православний народ».

Вже у 1883 році о. Воробкевича призначають на посаду редактора української частини цього румунського богословського журналу «Кандела», а відтак, він залишає посаду голови «Руської бесіди», хоча продовжує активно допомагати і співпрацювати з товариством. Редактором цього журналу він був упродовж 20-ти років (1882-1902 рр.), в якому видавав проповіді, а також багато богословських і церковно-історичних праць [17, с. 256].

Особливу популярність з поміж численних проповідей мала «Науки для народу», що була видана коштом автора в 1899 році. З цього циклу було видано понад 100 проповідей, що умовно поділяються на катехитичні (80 проповідей), дні недільні, свята Господні (10 повчань), Богородичні (5 повчань) та похоронні (15 повчань) [10].

Отець Сидір чудово усвідомлював, що, що проповіді, які представляються інтелігенції поряд з світською літературою, – це основні способи народного відродження. А для того, щоб виконати свої великі просвітницькі завдання, їм належить бути ідейними та народними.

Митрополит Сильвестр (Мораріу-Андрієвич) рекомендував цю збірку для парафіяльних бібліотек, хоча далеко не всі священники радо зустріли творчий доробок о. Воробкевича. Деякі навіть відмовлялися її отримувати, посилаючись на те, що вони не знають й не розуміють української мови [30, с. 8].

У жовтні 1875 року був відкритий Чернівецький університет, метою якого було виховувати буковинців у типово німецькому дусі. Усвідомлюючи це й можливі подальші ризики, Воробкевич на противагу цьому стає активним

членом багатьох громадських організацій у Чернівцях, ініціатором буковинського українського літературного журналу «Зоря Буковини», та організатором товариства українських студентів «Союз».

Хор товариства «Союз» бере активну участь у різних заходах використовуючи твори Воробкевича. У травні 1887 року церковні та суспільні організації «Народний дім», «Руська бесіда», «Руське літературно-драматичне товариство» і студенське товариство «Союз» – спільно відзначили 25-літній ювілей композиторської та літературної діяльності Воробкевича. В урочистостях взяли участь президент Буковини Барон Піно, бургомістр Чернівців, представники Церков та громадських організацій Відня, Львова, інших міст Галичини та Буковини, багато представників від національних організацій буковинських румунів, поляків, німців [24, с. 45].

Відбувся великий святковий концерт, у якому брали участь багато самодіяльних колективів та артистів з Буковини та Галичини. Голова ювілейного комітету Є. Пігуляк на урочистостях зазначив: «Двадцять п'ять років тому, на Буковині зійшла нова зірка, як співав соловей-співець наш славний кобзар Данило Млака – Сидір Воробкевич. Вже двадцять п'ять років ця зірка світить нам і чисто і дорого, вже двадцять п'ять років той соловей так прекрасно, так солодко щебече, співає, що за серце, за душу бере. Як ту темну й глуху країну сонячне світло і щебетання солов'я знову відродили, так рідне слово, рідна пісня отця-кобзаря підняли сплячу Буковинську. Русь до нового, свідомого й достойного життя свого. Тому і святкує Буковинська Русь сьогодні велике свято, а з нами разом б'ють чолом двадцять мільйонів душ перед музою нашого кобзаря» [25, с. 115].

Громадський діяч і поет з Києва – А. Кониський – у своїй телеграмі відзначив, що творчість Сидіра Воробкевича слугує справі відродження національного самопізнання і загальнолюдського гуманізму.

У вітальній телеграмі Львівського товариства «Просвіта» вказувалося, що ім'я поета написано на віковічних скрижалях русько-української літератури. «Честь і слава Тобі, Буковинський кобзарю, що поклав наріжний камінь під

святиню просвіти на зеленій Буковині, що ти пробудив земляків із духовного сну життя» [17, с. 23].

По закінченню концерту, відбулося традиційне на західно-українських землях відкриття портрету ювіляра, що був написаний професором Є. Пігуляком. По обидві боки портрету були поставлені групи людей, що зображували головних героїв з драматичних творів ювіляра. Воробкевичу вручили грамоти про обрання почесним членом Львівської «Руської бесіди» і «Драматичного Товариства».

Широке ювілейне відзначення Воробкевича всією громадкістю додало йому свіжих сил для подальшої творчої та суспільної праці.

У 1869 році у Відні вийшов друком його твір «Наспіві і пісні Святої Літургії», що був перевиданий багато разів. Пізніше Сидір Воробкевич писав у своєму заповіті, що він створив 40 літургій на старословянській, грецькій та румунській мовах. Прикро, проте лише 8 з них було надруковані за його життя.

Ці чудові авторські Літургії, з додатком декількох псалмів та церковних кантат – унікальний авторський доробок о. Сидора. Зрештою, грецька Літургія була відзначена імператором Австро-Угорської імперії, що відвідав Чернівці, та була прийнята до особистої бібліотеки імператора Франца Йосифа [26, с. 5].

На той час міністерство культури і освіти Австро-Угорщини дало вказівку роздрукувати Літургію Івана Золотоустого, за яку отець Сидір Воробкевич отримав церковну нагороду, право носіння «Червоного пояса». У 1881 році він отримав сан протоірея [26, с. 6].

Літургія святого Івана Золотоустого була надіслана ним до Чернівецької єпископської консисторції, яка схвалила і рекомендувала її до церковного вжитку, відзначивши, що Воробкевич має всі підстави зайняти посаду регента архієрейського хору.

Коли Воробкевичу виповнилося 60 років, громадкість та духовенство краю відзначили його ювілей. За велику працю на духовній ниві, за подвижництво у сфері церковної музики та за три томи проповідей: «Десять Заповідей Божих і Молитва Господня», «Науки надгробні для сільського народу», та «Науки для

народу», йому було надана одна з найвищих церковних нагород «архіпресвітера-ставрофора» [30, с. 15].

Пишався митець також і своїми учнями, основоположником румунської класичної музики Чипріяном Порумбеску, та композитором Євзебієм Мандичевським, диригентом, композиторами та оперними співаками Константином Шандру та Порфирієм Бажанським.

Діяльність Чернівецьких товариств, як і розвиток українського культурного життя на Буковині дуже пов'язані з постаттю Сидора Воробкевича. Його праці швидко поширювалися в усіх західноукраїнських землях, і ставали популярними серед народу. Без його творів не обходився жоден літературно-мистецький вечір чи концерт, що організовувався музичними товариствами. У 1884 році утворилося на Буковині «Руське літературно-драматичне товариство», під головуванням о. Сидіра Воробкевича, яке, крім постановок українських п'єс з життя народу, влаштовували ще і концерти-лекції про театр і музику. У 1886 році на Буковині вшановували пам'ять великого Кобзаря Тараса Шевченка літературно-мистецькими вечорами, на яких звучали твори українських композиторів, слова на які написав Шевченко, Ю.Федькович, М.Шашкевич. [30, с. 12]

Твори Воробкевича також видавалися в галицьких збірниках «Боян», «Кобзар» та інших, але нажаль більшість творів залишилася в рукописах, а деякі взагалі втрачено, про що не раз шкодував сам композитор.

Суспільні й політичні погляди Воробкевича залишилися на рівні 70-х років XIX століття. У газетах часто з'являлися зауваження щодо його творчості, що дуже засмучувало його. В останні роки свого життя він все більше відходив від активної суспільно-духовної діяльності.

Помер Сидір Іванович Воробкевич 19 вересня 1903 року. Поховання відбулося 21 вересня 1903 року на кладовищі «Гореча» у місті Чернівці. Поховальне богослужіння очолив митрополит Володимир (Репта) із 12-ма священниками і 2-ма дияконами. Було присутніх багато людей, його учнів та шанувальників з Буковини і Галичини. У кафедральному соборі, де проводилось відспівування співали п'ять хорів: «Чернівецький народний хор»,

«Хор українських гімназистів», «Хор румунського товариства «Гармонія», «Хор румунських гімназистів», «Хор вихованців вчительської семінарії» [25, с. 117].

Надгробне слово у соборі проголошував протоієрей І. Монастирський. Він у своїй промові говорив про Воробкевича так: «Буковинська церква нині в траурі, оскільки відомий буковинський співак і засновник церковно-літературного співу заволок, і з його вуст вже не буде чути божественної пісні, яка чарувала і преклоняла їхні серця і коліна перед престолом благодаті. Буковинські народи, а особливо наш православний український народ, втратили в його особі відомого поета, ім'я якого відоме далеко за межами нашої зеленої Буковини. Всі ми оплакуємо сьогодні велику втрату і тому запитуємо в горі: «Куди ідеш, вірний пастирю, від своїх овець?» Запитує і наш народ в скорботі: «Чому залишаєш нас, ти наш церковний кимвале доброгласний?» Запитує також і український народ: «Чому ти покидаєш нас, кобзарю наш незабутній, ти ж бо жив під нашим селянським дахом, черпав ти з чистого народного джерела й прославив нашу пісню на весь світ».

На кладовищі надгробне слово говорив архімандрит М. Калінескул, та представники світських товариств [28, с. 10].

Своїй просвітницькій діяльності о. Сидір Воробкевич присвятив чотири десятиліття життя. За цей час він написав безліч праць, хоча не всі вони мають однакове значення. Великою його заслугою, як суспільного діяча, письменника є те, що він не лише усвідомлював соціальну несправедливість, в якій перебував народ, але й ставав на його бік, з любов'ю закликав любити і поважати рідну мову і народ.

Воробкевич намагався служити своєму народові словом, визнавав за ним велику силу. Його слово знаходило відгук в серцях і душах простого трудового народу, а праці передавалися з уст в уста, та внесло вагомий внесок у національну українську культуру.

Розділ 2

Душпастирська та громадська діяльність Сидора Воробкевича: постать на тлі епохи

Сидір Воробкевич був щирим народолобцем, свою рідну материнську мову і звичаї він любив понад усе, ними вельми дорожив. Можемо сказати, що він жив праведно, був доблесним і гідним душпастирем, учителем, приятелем. Його богословська діяльність було і є прикладом для багатьох священнослужителів. Його приклад слугує нам прикладом, як належить жити й працювати, щоб бути корисним членом громади, суспільства.

Задля пастирської користі та формування нової плеяди високоосіченого українського духовенства о. Сидір Воробкевич працював багато років у церковному українсько-румунському часописі «Candela», здійснюючи редагування його української частини, та видав кілька книг авторських церковних проповідей. Ці видання теж можна розцінювати, як своєрідні навчальні посібники, оскільки їх автор дбав, передусім, про підготовку нової української священницької інтелігенції. Він намагався запропонувати власні проповіді, як своєрідні зразки звернень до народу у певних життєвих ситуаціях. Цілковитим новаторським було написання цих гомвлетичних праць українською мовою, – доступною і зрозумілою кожній пересічній людині, особливо випусникам теологічного факультету, щоб вони могли бути використовувані у їхній майбутній священницькій діяльності.

Загалом, церковно-проповідницька діяльність о. Воробкевича займає у творчому доробку письменника помітне місце. Очевидним є той факт, що о. Сидір Воробкевич був щирим народолобцем, свою рідну материнську мову і звичаї він любив понад усе, ними вельми дорожив. Можемо сказати, що він праведно жив, був доблесним пастирем, наставником, утішителем народу. Самовідомість і богословське життя Воробкевича було і є прикладом для наслідування духовенством. приклад його життя демонструє, як варто жити і бути корисним членом громади, церковної спільноти. Хоча його особисте життя не було таким спокійним. Його активна позиція викликала роздратування значної частини як церковних так і світських кіл. Він був священнослужителем,

що зазнавав численних образ і погроз, але ніколи не вдавався до подібного у взаєминах з іншими людьми [17, с. 15].

Священник і професор теологічного факультету Чернівецького університету – Сидір Воробкевич – виховав ціле покоління священників, що ревно служили Богові й українському народу. Його постать заслужено перебуває в одному рядку поряд із такими національними церковними діячами-подвижниками, як М. Шашкевич, О. Духнович, М. Вербицький та ін.

Сидір Воробкевич, як священник-просвітителю прагнув реалізувати вельми широкий тематичний спектр наук. Це і проповідь-повчання про сенс людського життя, про цінність кожної людини, ким би вона не була, про сенс і значення життя людини у певний період, про негативні риси характеру, про тілесне і душевне здоров'я людини, про негативні риси характеру, тощо.

Сам о. Воробкевич був надзвичайно доброю людиною, і ніколи ні накого не підвищував голосу, проте йому жилося не легко. Він не ганявся за великими відзнаками і чинами, він знав, що лиш благодійне життя, – це єдина заслуга перед Богом [24, с. 44].

Воробкевич закликав не жалкувати ані власних сил, ані часу, для звільнення і розквіту рідного краю, але дружньо, «за відра взятися, щоб вичерпати море» горя і зла народного, щоб наблизити час, коли у вільних грудях «руське серце заспіває, і око руське засіє, як та зоря ясна». Засуджує зрадників лукавих, що «вчили любити брата», а самі зраджували».

Він писав «Знаю засліплених, що вже забули рід, плем'я і рідну свою мову віру, перемінили й ім'я, пригнічують вони братів своїх ще гірше, ніж люті вороги, забули темні засліплені про Боже покарання, Божий гнів».

Воробкевич мріяв, що прийде той час, коли «всі народи розквітнуть». На той час на Буковині Австро-Угорський уряд розпалював національну ворожнечу між українцями і румунами. А сам Сидір Воробкевич виступав проти категорично проти румунізації краю. Він заявляв, що українці і румуни завжди жили дружньо і ніколи не ворогували між собою. «На Буковині ви чужі!» Румуни говорять нам. Хліб наш насущний відібрати все б раді русинам. Скажи нам Пруте, престарілий, ти знаєш не одне: в цих сторонах прекрасних

хто прожив давно? Хвилями Прут нам говорить так: «Тут споконвічно жив той син, який матір Русь святу більш за все любив». Ось Прут, давній свідок цей, румуни, вам довів, що тут над Прутом з давніх ще віків жив народ наш руський, ось тому чужими нас не називайте і Русі славних дітей, як брат брата любіть!» – говорить з закликом Сидір Воробкевич. Він завжди у своїй як пастирській діяльності, так і мистецькій, доводив, що національна приналежність ніколи не була причиною ворожнечі між братніми народами, оскільки «нещастя, горе і грозу терпіли вони», в боях лили кров із серця, як і ви» [29, с. 15].

Він пише свої праці з історії Церков канонічного права і Священного Писання, ряд своїх проповідей, велику кількість віршів та музичних творів. Взагалі духовна музика Воробкевича охоплює понад шістсот його творів – третину всіх його праць. Центральними з дослідницьких праць автора є: «Псалтир в давній християнській Церкві», «Історія іконостасу в православних церквах», «Нижчий клір і його посади з перших трьох століть Християнської Церкви», «Поширення християнської віри при апостолах», «Давні церковні правила, що стосуються священників», «Розкол і ліповани або старообрядці в Буковині та Румунії», «Про Священне Писання Старого Завіту», «Православні приходи в австрійських володіннях, їх організація й устрій», «Дзвін святого Православ'я», «Про початок Християнства, його поширення і утвердження між болгарами». «Хрещення і миропомазання в перші три століття Християнства» [30, с. 80].

Як ми вже згадували вище, за великий творчий доробок на духовній ниві, за подвижництво у сфері церковної музики та за три томи проповідей: «Десять Заповідей Божих і Молитва Господня», «Науки надгробні для сільського народу», та «Науки для народу», йому було надано одну з найвищих церковних нагород «архіпресвітер-ставрофор».

Не менш важливим для розуміння історичної ролі Сидора воробкевича був його справжній і щирий патріотизм і любов до Бога, до рідної землі, людей і Бать-ківщини Буковини та України. Це його духовний стан, що відобразився в написанні у проповідей та частково у музичних творах. Усе це викликало у людей, що слухали, або ж читали, його твори, любов до Бога, рідної землі та

мали позитивне значення у формуванні їхньої релігійної та національної свідомості [22, с. 48].

У Православній Церкві проповідь, як жанр повчальної промови конфесійного стилю та спрямування існує з перших віків існування самих раньохристиянських спільнот. Основними її ознаками є релігійність, повчальність, та пов'язаність з різними ситуаціями життя та сьогодення. Сидір Воробкевич, як мудрий пастир своє повчальне слово науки збагачує великим досвідом богослова-проповідника, основну увагу приділяє найголовнішому в земному житті кожної людини – дотриманню християнських духовних цінностей. З цією метою він часто цитує книги Святого Письма, закликає дотримуватися Заповідей Божих, як душпастир, визначає християнські цінності, яких повинен дотримуватися кожен.

Центральними з-поміж таких праць є: «Псалтир в давній Християнській Церкві», «Історія іконостасу в православних Церквах», «Нижчий клір і його посади з перших трьох століть Християнської Церкви», «Поширення християнської віри при апостолах», «Давні церковні правила, що стосуються священників», «Розкол і ліповани або старообрядці в Буковині та Румунії», «Про Священне Писання Старого Заповіту», «Православні приходи в австрійських володіннях, їх організація і устрій», «Дзвін святого Православ'я», «Про початок Християнства, його поширення і утвердження між болгарами». «Хрещення і миропомазання в перші три століття християнства» [28, с. 45].

Понад 100 проповідей для народу, що були опубліковані в часописі «Candela», та видані окремими книгами: «Науки надгробні для сільського народу (1891 р.). «Десять Заповідей Божих і Молитва Господня» (1893 р.), «Науки для на-рода» (1899 р.). Це багатогранний доробок письменника, а також – унікальне явище в нашій культурі, що варте уваги дослідників, богословів, літературознавців, мовознавців.

Проповіді о. Сидора Воробкевича не випадково названо «Науками сільського народу», бо вони були своєрідними настановами для правеного християнського життя, які проповідував православний духівник [8], [10].

Сидір Воробкевич розумів важливість і призначення своїх проповідей, написаних рідною, українською мовою. У книзі, що вийшла друком у 1899 році «Науки для народу» у передньому слові, він пояснював, що підготував до друку свої «науки» оформлені народною мовою «з потреби зробити їх доступними» і зрозумілими для народу, бо тільки в такий спосіб вони будуть «животворчою силою», зможуть виконати своє просвітницьке виховне значення: «До недавна не було на Буковині ще жодних оригінальних руських збірників проповідей, тож уживалося збірників проповідей, тож уживалося збірників російських та галицьких. Подеколи при деякій нагоді виголошували старі душпастирські проповіді однак поскільки вони при тім уживали мови з примітками великоруськими, церковнослов'янськими, і хто знає ще якими іншими вираженнями, то ці проповіді не мали животворчої сили, і тому нікого з народу не могли зігріти і до богоугодного життя приспособити».

Коли він працював над укладанням збірника «Наук надгробних сельському народу», сам автор переживав доволі непростий період свого життя. У ранньому віці померли його сини Олександр і Володимир, а син Євген, коли одружився, після першого року подружнього життя, померла його дружина. Доволі рано – у 1884 році – помер його рідний брат Григорій, а також рано відійшов у вічність його друг-побратим Юрій Федькович [25, с. 116].

Складаючи тексти надгробних проповідей, він і сам переживав почуття, близькі до тих, які відчували його країни над могилами рідних і близьких їм людей.

Справді, особливу популярність серед духовенства отримала збірка проповідей «Науки для народу», що була видана на кошти автора у 1899 році. З цього циклу о.Сидором було опубліковано більше сотні проповідей. Воробкевич у своїх проповідях доволі часто звертався із закликом любити і берегти православну віру, та боротися з усіма її ворогами. Він говорив: «Православ'я – є найчистішою істиною Християнства, тою істиною, яку приніс на землю сам Син Божий. Господь наш Ісус Христос, тою істиною, яку пропонували богонатхненні апостоли, пояснили і утвердили раз і назавжди святі отці, Святі Вселенські і Помісні Собори, тою істиною, якою до сьогоднішнього

дня володіє у всій цілості Православна Церква. Православ'я – є найдосконалішою любов'ю в Християнстві, оскільки воно відповідає на всі наклепи і злослов'я прощенням і благословінням, воно відплачує за образи і зло добром і молитвою до Бога за своїх ворогів, щоби Господь просвітив їм розум і зм'якшив їхні злобні серця. Православ'я – є найдосконалішою правдою в Християнстві, від нього далекі брехня, неправда і насильство» [19, с. 228].

На той час католицький захід був нерозбірливий у своїх засобах, при намаганні розповсюджувати своє панування на увесь християнський світ. У одному контексті Воробкевич описує зіткнення Католицизму із Православ'ям на західноукраїнських землях у вірші «Скит Манявський»:

Де над Манявою ліс густий, давно там Скит стояв,
Там Православ'я хрест святий, до неба ся зіймав.
Чинці побожні жили там, як в києві живуть,
Щодня гудів величний храм,
Від милозвучних нот: «Пресвята Богородице спаси нас!»
Гіркий, неспаний час настав, і злі сини прийшли,
Зреклися віри праотців, щоб в гріб давно лягли,
Лише в Манявськім Скиті там, цвів православ'я цвіт,
І від пісень величний храм, лучав ще много літ:
«Пресвятая Богородице, спаси нас!»
Но в ту далеку сторону, Рим руку простягнув,
Ченці пішли в чужину, скит мертвим сном заснув,
Травою поросло там все, і мохом храм обріс,
На повний місяць, як зійде, гуде від співу ліс:
«Пресвятая Богородице, спаси нас!»

Сидір Воробкевич наполягав: «православним християнином є той, хто засвоїв чистішу істину Христову і дотримується її незмінно, хто вірує розумом і серцем, як вчить вірувати Православна Церква, хто любить Православ'я, дорожить ним, сповідує його устами і справами і справами на славу Богу, ревнує про Православ'я, і у випадку потреби готовий перетерпіти за нього все, жертвуючи йому все, навіть саме своє життя. Християнин, який має міцну віру,

не може ухилятися зі шляху Закону Божого, його не розтліває невіра і він кожную хвилину готовий стати на суд Божий, так як знає добро:знає, що у справах віри необхідно стояти, як неворушлива скеля. Для такого християнина Православ'я є направляючою зіркою, яка проводить його всіма шляхами цього життя і ясно освітлює всі пропащі. Станемо такими істинними християнами, якими були наші прадіди 300 років тому, станем твердою непорушною скелею Православ'я, яку і пекельні сили перемоги, потрясти не в силах. Наших прадідів намагалась ворожа сила від православ'я відвернути, їх мучили і піддавали тортурам. Але незважаючи на це, залишилась значна частина вірною православ'ю, не боячись ні страшних мук, ні безсовісних переслідувачів. Їм Церкви закривали і опечатували, священників мучили, в кайдани заковували, волосся виривали, в темницях голодом томили-морили, топили і вішали, єврей брав Святу Церкву, як корчму в оренду і за кожне богослужіння, за кожне хрещення, шлюб і поховання брав так зване мито і над православною вірою насміхався» [29, с. 46].

У XIX столітті на Буковині вже було багато великих храмів, та багато високоосвічених священників. Християнам ніхто не забороняв ходити до храмів і молитися Богові українською мовою, але деякі відмовлялись від Православ'я і переходили до Католицизм чи Протестантизм. Сидір Воробкевич вмовляв їх з такими словами: «Не слухайте солодких нашіптувань лукавого спокусителя! Бо його совість давно заржавіла. Залишайтеся до смерті вірними дітьми своєї святої Православної Церкви, якщо не бажаєте, щоби вас на цьому світі до гробової дошки мучили страшні докори злої, неспокійної совісті, коли не бажаєте стати учасником того вічного прокляття, де плач, де неспокій і муки безконечні» [30, с. 145].

Сидір Воробкевич вказує, що «Православна Церква рідніша для нас, ніж мати, що народила нас, оскільки мати дарувала нам тільки земне життя, а Свята Православна Церква – готує нас до життя вічного. Як же не любити таку матір, як же не дорожити нею. Тому дуже важко чути православному християнину, що дехто із братів наших відходять із лона Матері-Церкви, знищують віру дідів і прадідів. Священник є пастирем ввірених йому овець і православний

християнин, натхненний вченням Викупителя, зобов'язаний надавати пастирю належні пошани та послух. Негаразди між пастирями виникають в результаті пастирських ревностей і недбанням про паству, результатом чого є відступництво. Священник також людина, а не святий або янгол, і може мати свої недоліки, але дуже рідко трапляється, щоб він був найманцем своєї пастви. Православний християнин, якщо має щось проти пастиря, не повинен переносити свій гнів на Святу Церкву і відступати від неї» [30, с. 147].

Сидір Воробкевич виступає захисником Православ'я, та засуджує відступників від віри батьків. Він пише: «Найдорожчим даром є наша віра, ми віруємо, що Господь наш Ісус Христос зійшов з небес на землю, олюднився, жив серед людей, вчив нас і заради нашого спасіння завершив на Хресті своє Божественне життя». Тому нічого не може бути дорожчим за нашу віру. Але є на світі люди, які солодким красивим словом лжепророків серце і вухо нахиляють, багато хто свідомо або несвідомо під їх вплив попадають і віру, цей дорогоцінний небесний дар, ногами попирають цим нескінченним скарбом не дорожать. Є такі люди, які не через переконання, але через неважливі причини і посвящають всі свої сили на те, щоб сповідальників Православ'я відвернути від їх віри. Принизити Православ'я в їх очах і ввергнути в глибоку прірву душевної сліпоти. Люди, які нехтують своїм віросповіданням, інших дурять і підмовляють, і від православної віри відвернути бажають, є грішники, що варті жалю, оскільки вони самі помиляються й інших намагаються зробити учасниками темряви» [25, с. 114].

Доволі категоричним о. Сидор був щодо відступників від Православ'я. В одній із проповідей він говорив: «Відступники від віри дотримувались правила: ціль освячує засоби. Вони обманом улеслювали православних християн і будь-яким способом намагалися внести непорозуміння в спільноті. Такі люди появляються в наш час дже часто, виростають вони і там, де їх не сіяли, і ростуть так швидко, як бур'яни на купі сміття. Зустріти їх можна і в громадських установах, і на дорозі, на весіллях і похоронах, на вчистостях і ярмарках та інших подібних випадках. Такі злі люди ненавидять Православ'я, але прикривають свою ненависть маскою правдолюбства. Мова таких

обманщиків солодка, як мед, але горе тому, хто слухає їх лукавий шепіт, він прощається навіки із своїм спокоєм серця, оскільки ходить немов блудний син, блудна вівця» [19, с. 117].

Така радикальна позиція о. Сидора Воробкевича демонструє нам непримиренність його суджень щодо осіб, які з тих чи інших причин відступають від власної національної чи то релігійної ідентичності.

Розділ 3

Літературна та музична спадщина о.Сидора: митець народної традиції

Сидір Воробкевич був одним із найяскравіших і славетних Буковинських духовно-культурних діячів. Сидір Воробкевич, що був поетом, письменником-прозаїком, фольклористом, поетом.

Його постать належить до числа малодосліджених українських письменників ХІХ століття. Індивідуальний почерк о. Сидора відображається в умінні активізувати найдавніші мовні засоби, критеріями добору яких є ідейно-художній параметри, породжені темою та ідеєю твору, а також творча особистість автора.

Його літературна творчість вельми масштабна за обсягом, різноманітна за тематикою і жанрами. В ній проглядається широке коло життєвих інтересів, різнобарвна гамма почуттів і настроїв. Вона глибока за змістом і багата за своєю художньою виразністю.

Літературну творчість Воробкевич розпочав поезією під впливом народних пісень, коли їх записував. У доробку Воробкевича налічується понад 1000 літературних праць. Він був плідним письменником, що писав твори різних жанрів: історичних і ліро-епічних поем і балад, оповідань, художніх нарисів, мелодрам, гуморесок, лібретто музичних комедій. Найбільше він написав ліричних поетичних творів. Писав вірші і оповідання, драматичні твори, легенькі несміливі оповіданнячка календарів, переробляв для свого народу твори іноземних авторів. Поезія Воробкевича – це дрібні вірші, дуже легкі, співучі, історичні, що одразу запам'ятовуються.

Історію о. Воробкевич він читав самостійно, з німецьких книжок, що дуже його захоплювало, особливо це стовувалося періоду козацької доби. Його перші вірші з'явилися вже у 1863 році, і видалися на Галичині під назвою «Думки з Буковини» [24, с. 55].

У його віршах проявляється велика любов до свого народу й бажання кращої долі для нього і всієї Батьківщини. Відомими творами Сидіра

Воробкевича є поезії «Рідна мова», «Над Прутом у лузі», «Думка», поеми: «Кифор і Гануся», «Мурашка», «Нерон», «Нечай», «Клеопатра», «Тиміш Хмельницький», «Іван Підкова», «Наливайко», «Богдан Хмельницький». Як поет-лірик визначається співучістю вірша, легкістю композиції, й добірністю образів [29, с. 15].

Писав автор українською, румунською та німецькою мовами, що особливо шанувалося серед румунського народу. Він описав про нелегку долю селян віршах «Рекрути», «Панська пімства», «Кочубей і Мазепа»; драма «Петро Сагайдачний», поема «Нечай», оповідання «Турецькі бранці» та драма «Блудний син» відображають глибинний авторський трагізм і творчу майстерність [19, с. 25].

Упродовж багатьох років Воробкевич був творчим другом Юрія Федьковича і українського класика Івана Франка, з якими складали і публікували пісенники і невеличкі підручники для народних шкіл. У 1901 році Франко вибрав кращі вірші Воробкевича і видав у збірці під назвою «Над Прутом». Він назвав його одним з перших жайворонків відродження на Буковині.

У збірці «Над Прутом», заголовок взятий з першої поезії, що починається збірка. Сидір Воробкевич віршем-дистихом малює образ селянського побуту:

Над Прутом у лузі хатина стоїть,
Живе там дівчина хороша, як цвіт:
В неї очі-зірниці, що світять вночі,
Як бачиш їх хлопче, минайся і мри.
Над Прутом у лузі, де місяць зійшов,
Хороший хлопчина до дівчини йшов.
Солодка розмова із їх уст пливе,
Широко-дрімучий Прут далі тече...
Над Прутом у лузі барвінок вже рвуть,
До шлюбу зелені віночки плетуть.
В хатині заграли і скрипка і бас,
А гості співають: веселість у нас...

Ця поезія до якої Воробкевич створив музику, стала досить популярною піснею на Буковині [15, с. 45].

Деякі поезії Воробкевича не втратили своєї актуальності і в теперішній час. Вірші «На красній Буковині» та «Рідна мова» мають виховне значення:

Мово рідна, слово рідне, хто вас забуває,
Той у грудях не серденько, тільки камінь має.
Як ту мову мож забути? котрою учила,
Нас всіх ненька говорити, ненька наша мила?
Як ту мову мож забути? Таж звуками тими,
Ми до Бога мольби слали, ще дітьми малими,
У тій мові ми співали, в ній казки казали,
У тій мові нам минувшість, нашу відкривали.
Мово рідна, слово рідне, хто ся вас стидає,
Хто горнеться до чужого, того Бог карає,
Свої його цураються, в хату не пускають,
А чужії, як заразу, чуму обминають.

Улюбленими постатями у своїх творах були історичні персонажі: Богдан Хмельницький, Василь Кочубей, Іван Мазепа, Стефан Дашкевич, Петро Канашевич-Сагайдачний, Тиміш Хмельницький, Іван Підкова, Іван Наливайко, Павлюк, Іван Нечай, Мурашко [15, с. 45].

Окрім віршів Воробкевич писав оповідання і повісті. Найбільш вдалим є «Турецькі бранці», «Муштрований кінь». У поемах і оповіданнях він піднімає теми української історії. Колись йому дідусь Михайло і бабуся Параска в дитинстві розповідали захопливі історії про козаків і турків, що дуже захоплювало малого Сидіра, а вже в дорослому віці на ці теми він складав свої поеми і оповідання, оживляв історію і героїку свого народу.

Писав він і драми: «Кочубей і Мазепа», «Князь Василько Ростиславович», «Гетьман Петро Сагайдачний».

Написав декілька опереток і комедій: «Золотий мопс», «Каспар Румпельмаєр», «Молода пані з Боснії», «Янош Іштенгазі», «Пан Мандатор»,

Демон-горілка», «Пан Вацлічек», «Комедія без автора», «Бідна Марта», Гнат Приблуда», «Новий двірник» [30, с. 22].

Писав він популярно-наукові статті для народу: «Фанаріоти в Болгарії», «Дещо про музику древніх євреїв», «О хмарах», «Склянка чаю», «Борислав і його земні скарби», «Інформаційні замітки про папір, письмо, чорнило, перо, про життя бузків» та інше.

О. Сидір з любов'ю ставився до інших етнічних груп. Він висвітлював у своїх поемах та віршах революційні настрої різних народів. Написав вірші про національно-визвольний рух болгарського народу проти Туреччини, прославляв Сербських повстанців, за їх мужню боротьбу з ворогами народу, виступає проти гноблення слов'янських народів, та висловлює впевненість у їх перемозі над гнобителями.

Життя Воробкевича припадає на нелегкий період в розвитку України, коли Буковина була в складі Австро-Угорсь-кої імперії. У цей час народ Буковини зазнавав соціального й національного гноблення. Воробкевич поряд зі своїм другом Юрієм Федьковичем поставив собі за мету «проспівати поранкову пісню духовного пробудження Буковинських українців, заявити про них світові» [24, с. 49].

Сидір Воробкевич і Юрій Федькович, одні з перших на Буковині, хто вживав в літературі українську народну мову.

Діяльність його була спрямована на те, щоб пробудити дух українського населення краю, в цьому і полягав феномен Сидіра Воробкевича.

Неймовірна талановитість о. Сидіра Воробкевича, як композитора і поета гарно поєднувались в одне ціле і мали хороший результат.

В період життя Сидіра Воробкевича, на Буковині, Галичині та Закарпатті у Православній Церкві домінував партесний спів. Очевидно, що це був вплив католицької духовної музики, що активно розвивалася в католицьких монастирях Польщі та Австро-Угорщини, а звідти розповсюджувалась серед вірян Західної України [29, с. 40].

У цей час в Україні почало з'являтися багато диригентів та композиторів-іноземців, які при храмах втілювали свій спів, абсолютно не схожий з

давньоруським співом. Ці іноземні фахівці не розуміли краси та мелодійності давньоруського співу і церковного уставу, характеру богослужінь та й загалом негативно впливали на направленість та суть церковного співу в Україні. Концертний спів, що втілювався цими композиторами-диригентами радше відволікав тих, хто молився. Внаслідок цього масово почали з'являтися різні самобутні композитори, які працювали над значенням слова в музиці, не забуваючи про спів «київський» і «грецький», – славу та окрасу Православної Церкви [30, с. 15].

Проживаючи в гуцульських селах в перші роки пастирського служіння, Воробкевич активно вивчав збірники народних пісень М. Максимовича, Вецлава Коципинського, Жеготи Павлього, а досліджував народні звичаї та побут і обряди буковинців. Саме на основі цього матеріалу у 1865 році о. Сидор написав працю «Наша рідна пісня».

Роки спостережень та проживання Воробкевича у сільській місцевості знайшли відображення в його проповідях, новелах, драматичних творах, оповіданнях. Він Організовує церковний хор, і формує для нього партитуру церковних піснеспівів, а також псалми та пісні світського характеру.

Відтак, вже у 1867 році він представляє на розгляд Чернівецької єпископської Консисторції власну Літургію, покладену на п'ять голосів. Воробкевич відмітив у клопотанні до Консисторції: «Смирено підписаний парох прикладає Всечеснійшій владичній Консисторції свій власний твір «Церковні піснеспіви святої Літургії Іоанна Златоуста», із найсердешнішим бажанням, щоб ці піснеспіви були вами прихильно сприйняті та ухвалені. Смирено підписаний, трудився багато років над вивченням духу східногрецьких церковних піснеспівів. Як богослов, я прагнув набути якомога більші пізнання законів пропозиції і ці церковні піснеспіви суть плід моїх багаторічних трудів і я прагнув всіма своїми почуттями і всіма своїми силами славити Господа з Небес. Моє смирення наслідуюється Всечеснійшій владичній Консисторії запропонувати смиренне бажання: дати благословіння Всечеснійшій владичній Консисторії передати цю працю «Церковні

піснеспіви» музичній критиці, і якщо жорстка критика їх схвалить, передати до друку за рахунок релігійного фонду».

Консесторція схвалила і рекомендувала твір Воробкевича до використання за богослужінням і до видання. Після цього йому було запропоновано посаду викладача церковного співу в Чернівецькій духовній семінарії і місце регента архіерейського хору [17, с. 15].

Коли Воробкевич працював з шкільною молоддю, то виявив велику нестачу методичної та педагогічної літератури. Він редагує свою роботу «Наша народна пісня», і складає пісенники для початкової школи, пише перші на Буковині українські, німецькі музично-методичні посібники з теорії музики і хору. Саме о. Сидір Воробкевич ініціює заснування спільноти «Academia orthodoxa» для реформи грецько-церковної музики, читає лекції з теорії музики, розміщує у Чернівецьких газетах та журналах науково-популярні статті. У бібліотеці цієї спільноти впродовж тривалого часу знаходились невидані церковні композиції Воробкевича.

Значним внеском в музичну справу була стаття о. Сидора про священника-композитора з Галичини – Михайла Вербицького. У цій статті він згадується, як композитор, що «зрушив музику на Галичині зі сплячого стану», та наситив народним, патріотичним, глибоким настроєм, хорошою формою, незвичним оптимізмом і теплотою.

У 1870-ті роки дуже часто видавалися його «Наспіви і піснеспіви літургії». Вперше він був виданий державним видавництвом шкільних підручників Відня у 1869 році, за рахунок релігійного фонду, який написав лист-прохання до Консисторії про оплату рахунку.

Цей твір отримує широке розповсюдження на Буковині, про що свідчать згадки про купівлю нотних творів різними школами. «Наспіви і піснеспіви літургії» були особливо популярними і у нових редакціях, та видавались ще у 1881, 1887, 1890 роках.

Духовна музика Сидіра Воробкевича відзначається оригінальністю. У нього є 8 надрукованих літургій, багато псалмів, окремі молитви: «Херувимська», «Многая літа», «Святий Боже», «Вічная пам'ять». «Церковна

псалтихія». Особиливою набожністю та милозвучністю вирізняється «Отче наш» для чоловічого хору.

Хорові праці Воробкевича Написані, переважно, в класичному стилі. Відчувається в цих працях вплив віденських та італійських класиків. Музика дуже мелодійна та поліфонічна [25, с. 116].

Твори Сидіра Івановича видав популярний Галицький композитор Денис Січинський, у видавництві «Станіславський Боян». Це були твори для оркестру, фортепіано, хору, скрипки, написані Воробкевичем протягом усього життя.

У головному збірнику налічувалось більше 200 хорових творів, в них сам Воробкевич містить ніби заповіт, і звертається до видавця: «Протягом багатьох років зібралось чимало моїх чотириголосних композицій. Важко було мені їх із рваних рукописів зібрати і систематизувати в одну книгу. Не одна композиція безслідно зникла, бо чесні люди мені їх не повернули. Їх кількість перевищує 100 номерів, видані пісні в «Бояні» та в «Кобзарі» в шкільних книгах та в інших видан-нях я тут не помістив. До всіх музичних праць, окрім поезій Т. Шевченка та інших двох-трьох, я написав слова. Текст Літургії, а складав я їх з румунськими близько 40, а також велику кількість псалмів та інших, задумав я збирати в подіб-ну книгу і так їх втрати-загибелі врятувати. Зрозуміло, що не ввійде в обсяг книги мої 8 виданих літургій. Зібрав я ці музичні твори для моїх дітей-наступних поколінь, щоб знали, як я працював над розвитком народної музики. Системати-зував я їх, щоб після моєї смерті не похвалялись мої вороги чужою роботою, чужим не твоїм потом» [28, с. 75].

Більшість хорових творів він писав для чоловічих хорів, які в той час широко були популярними на Буковині та в Галичині. Композиції митця, які ставали популярними розповсюджувались в численних варіантах для різних типів хорів та вокальних ансамблів.

Видання творів Воробкевича у радянський період не було можливим, тому, що він мав приналежність до духовенства, а в ті часи його ім'я було майже забуто, а творчість маловідомою. Лише деякі твори були видані в збірці «Хорові твори українських композиторів XIX-XX століття», які підготували М. Колесса і В. Василевич, і не було згадано, що він був священником. Це

твори: «Думи мої», «Огні горять», «Тече вода», «Цар-ріка, наш Дніпро», «Сині очі», «Вечір», «Над Прутом у лузі», «12 творів для чоловічого хору на вірші Тараса Шевченка» [28, с. 76].

Сидір Іванович Воробкевич працював з хоровими колективами Буковини. Спочатку з сільськими хорами, потім дитячими, гімназійними, студенськими, а також з хором «Руська бесіда». Він, як диригент-практик, відігравав важливу роль у розвитку хорової культури Буковини. Сприяв також організації хорових гуртків у багатьох містах і селах Буковини, в яких замість одноголосного широко запроваджував багатоголосний спів. Можна стверджувати, що Сидір Воробкевич перший ввів багатоголосний спів на Буковині.

Його практична диригентська діяльність мала дуже великий вплив на його хорову творчість. Він написав дуже багато легких творів. Приносив на репетицію свіжонаписаний твір, та вже перевіряв на практиці одразу під час репетицій.

Для хорів автором було написано понад 400 творів та 600 різних за жанрами музичних композицій.

Львівський богослов Іларіон Шушкевич писав про Воробкевича: «Світські пісні ваші подобалися так, як не можна більше. Тут формальний культ утворили з ним».

Воробкевич був одним з перших композиторів на Західній Україні, що писав твори на поезію великого Кобзаря. Він мав різножанрові вокально-хорові твори, інструментальні, духовні твори, що були пізніше перевидані у видавництві Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, для використання учнями як музичного, так і теологічного факультетів [19, с. 115].

Твори С. Воробкевича друкувалися у галицьких збірках «Боян» та інших виданнях. Збірка з 7 хорових творів на слова Тараса Шевченка видалась у 1887 році у Лейпцигу. 12 чоловічих хорів «а capella» вийшли друком окремим збірником за редакцією Д. Січинського у 1906 році. На поезію Шевченка він написав з «Кобзаря»: «Думи мої», «Гомоніла Україна», «Минають дні», «Огні горять» та інші, що свідчило про високу свідомість та зрілість Сидіра

Воробкевича, як митця і громадянина, який сприйняв Шевченкові ідеали, та на заклик «Кобзаря» – «Поховайте та вставайте, кайдани порвіте» – написав «Задзвенімо разом браття»:

І покажем, що в наших жилах,
Не звелася руська кров,
Що за правду, поступ, волю,
Кожен з нас на смерть готов!

Поезія, музика, все, що створював він часто звучали на літературних вечорах, концертах, музично-декламаційних вечорах, і посідали одне з важливих місць у програмах всіх колективів Буковини, а також Західної України. «Сотки його композицій, патріотичних і ліричних пісень, квартетів, кантат і застольних пісень співають повсюди по Русі, і немає вечорів музичних, де б не виконували цих творів» – писала «Руська читанка» за 1886 рік у місті Львові [29, с. 23].

Згодом Воробкевич видав збірник: «Пісень для шкіл народних, нижчих класів гімназійних реальних», єдиний на Західній Україні «Співаник для шкіл народних». В цих трьох частинах зібрано 129 пісень, третя частина з яких це народні пісні, а інші на слова Ю. Федьковича, І. Франка, Т.Шевченка, Я. Головацького, М.Ємінеску, В.Александрі, М.Шашкевича та на власні слова. Такий же підручник був виданий для румунсь-ких шкіл, що був єдиний у тодішньому румуномовному середовищі.

Сидір Воробкевич писав про себе: «Маю втіху від своєї праці, до якої народної школи не вступлю, всюди почую мої пісні. Це мені нагорода, що я дитячі серця музикою ублагородив, не даремно я та не без цілі жив на цім світі».

Воробкевич мав нахил до фольклору. Він у 1867 році писав про себе: «Я збирав і писав народні пісні-думи через близько 15 літ, не знав ні мук, ні трудів, лазив в низьку хати-ну, під солом'яну стріху, частував сліпого лірника і що чув, в музику складав і в книжки збирав».

Велика заслуга і шана належить Сидіру Івановичу у розвитку культурних традицій румунського народу. Йому дуже подобались румунські пісні, і на

основі пісенного фольклору румунів створив багато пісень та композицій, що друкувались в той час в різних музичних збірках та лягли в основу «Збірника пісень для румунських шкіл». Відомою і любимою для румунського і українського населення, що населяє Буковину є пісня «Заграй ми цигане старий», що співається двома мовами.

Румунська громада колись, і в наш час, з шаною відно-ситься до Сидіра Воробкевича, як до людини, що зміцню-вала звязки українського і румунського народів [24, с. 45].

Воробкевич створював хоріві в'язанки, що називалися «кводлібети» з українських народних пісень, такі як «Вінок сплетений з 36-ти різних квіток», «Українська кадрили». У них він об'єднував пісні різних регіонів України, і намагався популяризувати серед населення Буковини.

Багато хто з міської інтелігенції у тих складних умовах часто забували українську мову і пісню, тож Воробкевич у такий спосіб втілював у життя ідею єднання усіх українців.

Музичний стиль Воробкевича – це перехрестя й поєднання народної буковинської мелодики з німецьким стилем.

За свій творчий шлях він написав 26 музично-драматичних творів. Це мелодрама «Гнат Приблуда», «музична комедія «Пан Мандатор», «Демон-горівка», «Новий двірник», «Пан Ванцлічек», оперет на власні слова і музику «Весілля в обжинках», «Каспар Румпельмаєр» [30, с. 45].

Популярність Сидіра Воробкевича була не тільки на Буковині, але й в Україні, та за її межами. Твердження самого Воробкевича: «Вони звучали і над Дунаєм, і над Дністром у Галичині, та у Сербії» [29, с. 25].

Сидір Іванович Воробкевич був одним із перших творців української оперети. Він написав лібретто і музику до оперет: «Вуйко Каспар», «Пані молода з Боснії», «Янош Іштенгазі», «Козак і бандурист», що мали великий успіх у «Руській бесіді», витіснивши слабкі переробки західно-європейських оперет. «Бідна Марта» в 1879 році отримала першу премію на конкурсі Львівської «Руської бесіди».

Писав музику до п'єс: «Назар Стодоля» Т. Шевченка, «Новий дон-Кіхот» А.Фредра, «Сокільська дебра» А. Яблонського, історичних драм з музикою «Петро Конашевич Сагайдачний», «Кочубей і Мазепа», створював музику до п'єс інших авторів «Ворожки», «Садогорська дяка» А.Стечинського, «Ольга» О.Яблонського [30, с. 88].

Мав він і 23 твори для фортепіано: «Думка та чотири коломийки», «Відлуння з-над Прута», концерт для скрипки і фортепіано, «Військовий марш» для духового оркестру, марш «Травневе свято» для симфонічного оркестру, 40 романсів та пісень для голосу в супроводі фортепіано або гітари, близько 20 вокальних ансамблів, дуетів, квартетів [28, с. 55].

Як писав Франко про Воробкевича: «своєю піснею-поезією кликав до нового життя нарід карпатських околиць, вніс і свою частку до будови українського мистецтва, збагатив його не одним твором власної музи».

Відомими хоровими творами Воробкевича є твори на слова І. Франка «Ой ти дівчино, з горіха зерня», «Дві веснянки», Ю. Федьковича «До школи», «Весною пташки щебе-чуть» М.Шашкевичам «Над Бугом», О. Поповича «Да живе нам Русь свята», «Палій», «Гусяр», «Могила слави» на власні вірші, лірико-побутові пісні: «Над Прутом у лузі», «Сині очі», «Личко моє», «Гори Карпати», «Вечір», «Прощай», «На чужині», патріотичні пісні «Чом красна Буковина», «Задзвене-німо разом браття», «В пам'ять Руським Кобзарям», «На красній Буковині», пісні «Гайда з нами в Цареград», «Годі браття сумувати», «Гей на море козаки» – це твори, в яких є козацький дух, що символізує невмиручість українського народу [28, с. 56].

Його музична спадщина була забута, та залишалась довго в архівах бібліотек та в приватних колекціях. У 1986 році у місті Чернівці відзначали 150 річчя від дня народження Сидіра Івановича Воробкевича. Творча інтелегенція краю вшановувала його пам'ять.

Саме ювілей призабутого композитора і надихнув відомого у краю Народного артиста України, лауреата Державної премії імені Тараса Шевченка, лауреата літературно-мистецької премії імені Сидіра Воробкевича, завідуючого кафедрою музики Чернівецького національного університету імені Юрія

Федьковича, професора, члена-кореспондента академії мистецтв України, громадського діяча, художнього керівника і головного диригента Заслуженого Академічного Буковинського ансамблю пісні і танцю України Андрія Миколайовича Кушніренка взятися за пошук і відновлення його мистецького багатства [25, с. 117].

Музичні рукописи Воробкевича Андрій Кушніренко розшукував у фондах інституту літератури імені Т.Шевченка Академії наук України, де вони благополучно перетерпіли багато змін і лихоліть, але дійшли до нас у своєму первозданному вигляді. Деяку частину було знайдено у Львівській науковій бібліотеці імені Василя Стефаника, у Державному архіві Чернівецької області, у літературно-мистецькому відділі Чернівецького краєзнавчого музею, в архіві і бібліотеках Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, та деякі твори було придбано Кушніренком за власні кошти з приватних колекцій Григорія Гараса, Івана Робочака, Кузьми Демочка.

Наполеглива праця Андрія Кушніренка, його пошук матеріалу, дали можливість у 1996 і 2003 році видати «Хорові твори Сидіра Воробкевича». У збірниках вдалось 100 творів Воробкевича [27, с. 7].

Кушніренко відкрив заново всьому світові колись відоме добре ім'я Сидора Воробкевича, повернув його багату музичну спадщину.

Багаторічне дослідження творчості Воробкевича дало можливість Андрію Кушніренку детально проаналізувати його композиторський стиль, за необхідності зробити відпо-відну редакцію окремих партитур.

Так після наполегливої роботи у 1990 році відбувся запис 13 творів Сидіра Воробкевича у виконанні Державного Академічного Заслуженого Буковинського ансамблю пісні і танцю України на фірмі «Мелодія» у Москві. Це були твори: «Гори карпати», «Веснянка», «Зозуля», «Туга», «На чужині», «Ду-ми мої», «Рідна мова», «Тече вода», «Пробудилась Русь», «Вечір», «Чом красна Буковина», «В пам'ять Руським кобзарям», «Над Прутом у лузі», але нажаль ці твори так і залишились лежати на полицях на московському складі, тільки пізніше вийшла аудіокасета [21, с. 29].

У 1993 році у день преподобного Сидіра, хор Буковинського ансамблю під керівництвом Андрія Кушніренка виступив у органному залі Чернівецької обласної філармонії, та виконав 25 творів Сидіра Воробкевича. Під час концерту маєстро Кушніренко сам розповідав про твори, де він їх знайшов і як їх досліджував.

Відкриттям на цьому концерті для справжніх поціновувачів хорового мистецтва стали 3 частини літургії Святого Івана Золотоустого: «Святий Боже», «Херувимська», «Яко до Царя». Фіналом концерту було «Многая літа» Сидіра Воробкевича [26, с. 18].

Цей концерт був визначною подією у музичному житті не лише Буковини, але й в українській культурі взагалі.

У 1993 році на Буковині було засновано літературно-мистецьку премію імені Сидіра Воробкевича. Першим її лауреатом був Андрій Миколайович Кушніренко, який так багато зробив для віднайдення музичної спадщини Воробкевича.

Завдяки йому було підготовлено і видано понад 100 творів. Редакційну роботу проводив Андрій Кушніренко, а увагу до літературних текстів доручив Миколі Юрійчуку та письменниці і поетесі Марії Матіос.

Починаючи з 90-х років ХХ століття на Буковині завжди відзначається річниця дня народження Воробкевича. Більш широко було відзначення 175 річниці з дня його народження 5 травня 2011 року. Відбувся літературно-мистецький вечір «Жайвір Буковини», у концертній залі Чернівецької обласної філармонії. Були зустрічі з письменниками, великий концерт його творів, книжкова виставка. Різні заходи відбувались також по закладах культури і освіти області, нагородження кращих буковинських художників і митців літературно-мистецькою премією імені Сидіра Воробкевича, урочистий мітинг і покладання квітів до погруддя Воробкевича. Відбулася також панахида на міському кладовищі, де похований Сидір Воробкевич.

В жовтні 2012 року в Чернівецькому національному університеті пройшла наукова всеукраїнська конференція «Сидір Воробкевич і український

літературно-мистецький процес 19-20 століття», за участю відомих українських науковців.

У грудні цього ж року пройшов конкурс імені Сидіра Воробкевича за участі аматорських хорових колективів Буковини.

Середня школа у місті Кіцмань, у якій вчився Воробкевич носить його ім'я. Чернівецьке державне музичне училище названо іменем Сидіра Воробкевича. Одна з вулиць у місті Чернівці носить його назву. На вулиці 28 червня будинок 34, де він жив довгі роки, встановлена меморіальна дошка. 27 школа у місті Чернівці названа на честь Сидіра Воробкевича, і перед школою стоїть йому пам'ятник. У сквері біля Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича поставили йому бюст, а після реконструкції скверу йому встановили новий пам'ятник з міді, який зображує Воробкевича у повний ріст, ніби він крокує з університету.

Основні ідеї творчості Сидіра Івановича Воробкевича – це любов до своєї малої Батьківщини Буковини, великої Батьківщини України, до свого народу, його героїчного минулого, вірне зображення народного горя і радості, щире бажання кращої долі своєму народові !

Після смерті Сидіра Івановича Воробкевича Йосип Маковей писав про нього: «Добре було б, щоби хто-небудь музичні твори Воробкевича зібрав і вивчив, і познайомив з ними широке коло любителів. Нехай вони будуть і не такі величні, щоб світ здивувати, вони ще довгий час можуть втішати душі людські. Тут необхідно хоч би трішки любові до діла і автора та переконаність, що великі поети й композитори не ростуть, немов гриби після дощу. І не то великі, але й середні таланти не родять так часто.» Звертаючись до всіх він говорив: «Так ось наш обов'язок тепер, зберегти від забуття Сидіра Воробкевича, та не відкладати на довгі роки, доки не виникнуть легенди, як про Юрія Федьковича. Коли хто мав справу з Воробкевичем, хто жив з ним, знав його і мав його праці, нехай не затаює ні цих відомостей, ні цих трудів у себе, як в скрині, під замком, нехай похнайомлять з ним земляків. Багато було у нього таланту, і свідомості, і енергії, і доброї волі, і любові до свого народу – і він служив йому щиро цілих сорок років» [28, с. 89].

Велика кількість творів, багатожанровість, безперечно говорять про величезний талант і дар від Бога, який мав Сидір Воробкевич. Його плідна праця, глибина творчості, щира любов до свого народу, свого краю, має велику цінність, і відіграє важливу роль у збагаченні й примноженні загальнолюдських культурних цінностей, ідеалів добра, просвітництва, непохитного служіння народу, його розвитку, що вписано не тільки в мистецький літопис Буковини, а й у загальну історію українського народу.

Висновки

Життєвий шлях, богословська, просвітницька і мистецька діяльність Сидіра Івановича Воробкевича є доволі цікавими і багатограними. Він належав до епохи західноукраїнського відродження, а заслуга його полягала не тільки в духовній, музичній, літературній діяльності, а й в тому, що він був одним з перших суспільних діячів, що мав нові думки в середовищі інтелігенції в 60-70х роках XIX століття.

Значна доля заслуг належить Воробкевичу, що у нього була сильна віра в Бога, гаряча любов до свого народу, відвага, щоб у ті часи Австро-Угорської імперії не боятись боротись за свою церкву, віру, мову. Одним з перших, хто це зробив, це був протоієрей Сидір Іванович Воробкевич.

Спадщина Сидіра Івановича Воробкевича надзвичайно в теперішній час, як приклад для наслідування велика, що дала великий поштовх для вивчення його життя поколінь.

Він видатний подвижник національної культури, що поєднав у собі роль зразкового священника, письменника, поета, фольклориста, композитора, педагога, диригента, художника, громадського діяча та редактора часописів Буковини.

Богословська, просвітницька і мистецька діяльність Сидіра Воробкевича мала і має велике значення і цінність у часи коли він жив, так і в нинішній час, у національно-культурному житті Буковини, і в цілому всієї України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Архівні матеріали:

1. Чернівецький обласний державний архів, фонд3. Опис2, од.зб.1288. лист45-46.
2. Чернівецький обласний державний архів, фонд3. Опис2, од.зб.15405. лист82.
3. Чернівецький обласний державний архів, фонд3. Опис2, од.зб.17144. лист22-25.
4. Чернівецький обласний державний архів, фонд3. Опис2, од.зб.6813. лист25, од.зб.7143, лист1-3.
5. Чернівецький обласний державний архів, фонд3. Опис2, од.зб.8068. лист1, 2, 3.
6. Чернівецький обласний державний архів, фонд3. Опис2, од.зб.8147. лист47.
7. Чернівецький обласний державний архів, фонд320. Опис2, од.зб.1288. лист39-40

Опубліковані джерела:

8. Воробкевич С. Блазні вигнані заради правди. Науки для народу. Родимий листок. №11. – Чернівці. 1878
9. Воробкевич С. Гріх непростимий відлучатися от своєї Церкви. // Кандела № 3, 1888.
10. Воробкевич С. Науки для народу. Ч.І., 1898.
11. Воробкевич С. Наші композитори. // Родимий листок. №11. – Чернівці. 1871
12. Воробкевич С. Православні християни, дорожіть православною вірою. Науки для народу. Родимий листок. №8. – Чернівці. 1871
13. Воробкевич С. Співаник для шкіл народних, – Чернівці, 1889.
14. Воробкевич С. Твори-Львів.1909.
15. Данило Млака. Українська ластівка. – Чернівці,1933

Література:

- 16.Білинська М. Л. Сидір Воробкевич. К. «Музична Україна», 1982.
- 17.Буковина. Визначні постаті: 1774-1918 .Автор-упорядник О. М Павлюк. Чернівці.: Золоті литаври.
- 18.Ветвицький В, Колеса.М, Лисько З. Диригенський поради́ник.-Львів, 1938, Видані 1870-1888р, в Чернівцях і Лепцизі.
- 19.Воробкевич Сидір Іванович.Енциклопедія українознавства-перевидання в Україні-Львів. Т.І., 1993.
- 20.Воробкевич Сидір. Методичні рекомендації по відзначенню 150-річчя з дня народження письменника і композитора. – Чернівці 1987.
- 21.Демочко К. Музична Буковина. Сторінки історії. – К.: Муз. Україна, 1990.
- 22.Квітковський Д. Бриндзан Т. Жуковський А. Буковина її минуле і сучасне. 1956.
- 23.Кудрик Б. Участь духовенства в галицько-українській музичній культурі. Богословія. Львів, 1938.
- 24.Кушніренко А. М. Буковинський жайвір.-К. «Музична Україна», 1996
- 25.Кушніренко А. Сидір Воробкевич і сучасність. Мистецтвознавство України. 2001, -Вип.2-с.113-117.
- 26.Кушніренко А. Хорові твори С. Воробкевич. – Київ.: Музична Україна. 1996.
- 27.Кушніренко А.Хорові твори С. Воробкевич. – Частина 2., – Чернівці: Прут, 2003.
- 28.Маковей О. Літературна спадщина по Ізідорі Воробкевичу. :Буковина. 1908.
- 29.Монастирський А. Архіпресвітер-ставрофор о. Сидір Воробкевич. Кандела.1903.
- 30.Никоненко П.М., Юрійчук. М. І. Жайворонкова пісня з Буковини. Вступна стаття до книги вибраних творів С. Воробкевича. Київ.: В-во художньої літератури «Дніпро», 1993.

- 31.Попович О. Ювілей 25-літньої літературної діяльності Сидор Воробкевича. Буковинський шематизм. – Чернівці. 1887.
- 32.Семака Є. Сидір Воробкевич. «Буковина». 1909
- 33.Середюк І. Народний співець Буковини. Український історичний журнал. 1966, №5.
- 34.Сімдесятилітній ювілей «Руської бесіди». Український календар з образками на звичайний рік, 1939. – Чернівці. 1938.
- 35.Смаль-Стоцький С. Воробкевич. Ювілейна споминка. Буковинський шематизм. – Чернівці.1887.

Література іноземними мовами:

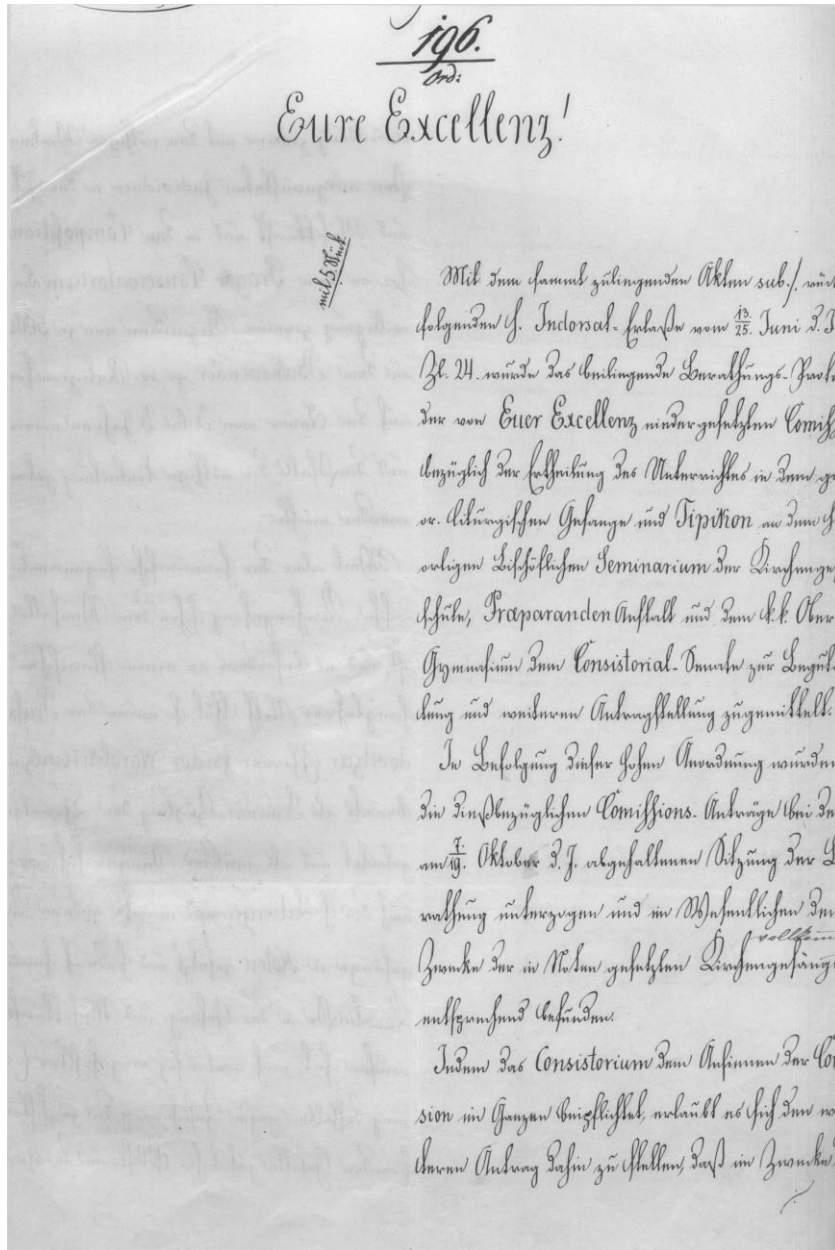
- 36.Candela. Cernautci.1882.№3 Anul 1.p. 114-124.
 - 37.Candela. Fraci fisericeasca-literaria.Anul 8. 1888. Cernautci
 - 38.Candela.1885.№ 7, Anul 4. p.435-443.
 - 39.Candella.1888.№5. Anul8.P 288-293.
 - 40.Rusu L. Muzica in Bucovina, Bucuresti,1897
- .

Додатки

Виставка до 185-ї річниці від народження видатного буковинського
просвітителя, педагога, поета, композитора
та громадського діяча Сидора Воробкевича

Джерело: Офіційний веб-сайт Державного архіву в Чернівецькій області
<https://cv.archives.gov.ua/vorobkevich.html>

Додаток 1

Листування Буковинської православної консисторії з Буковинською крайовою
управою щодо призначення мистецької стипендії священнику Сидору
Воробкевичу. 02 листопада 1866 р. Фото 1

Anzeigung zu dem mit dem wörligen Hochwundere
 dem wörligen Indictuen in der Gung-
 und Musikwissenschaft in der Composition-
 der am dem Prager Conservatorium der L.
 wörligen zu dem (Muzikant) von 500 fl.
 mit dem Bukowinaer ge. v. v. Religions-
 auf der L. von 3. bis 5. Jahren monatlich
 und demfalls der wörligen Einbildung gebildet
 werden müssen.
 Mit dem der Harmonischen (Muzikant) von
 wörligen (Muzikant) von dem (Muzikant) von
 ist, und so besonders an einem (Muzikant) von
 (Muzikant) von 100 fl., so wie der (Muzikant)
 clowitzer (Muzikant) Isidor Worobkiewicz, wörligen
 besonders als Seminar. (Muzikant) von
 gebildet und als (Muzikant) von (Muzikant) von
 auf der L. Liturgie und manchen anderen (Muzikant)
 gebildet in Noten gebildet und (Muzikant) von
 (Muzikant) in der Gung- und Musikwissenschaft von
 wörligen (Muzikant) von wörligen (Muzikant) von
 wörligen (Muzikant) von (Muzikant) von (Muzikant) von
 (Muzikant) von (Muzikant) von (Muzikant) von (Muzikant) von

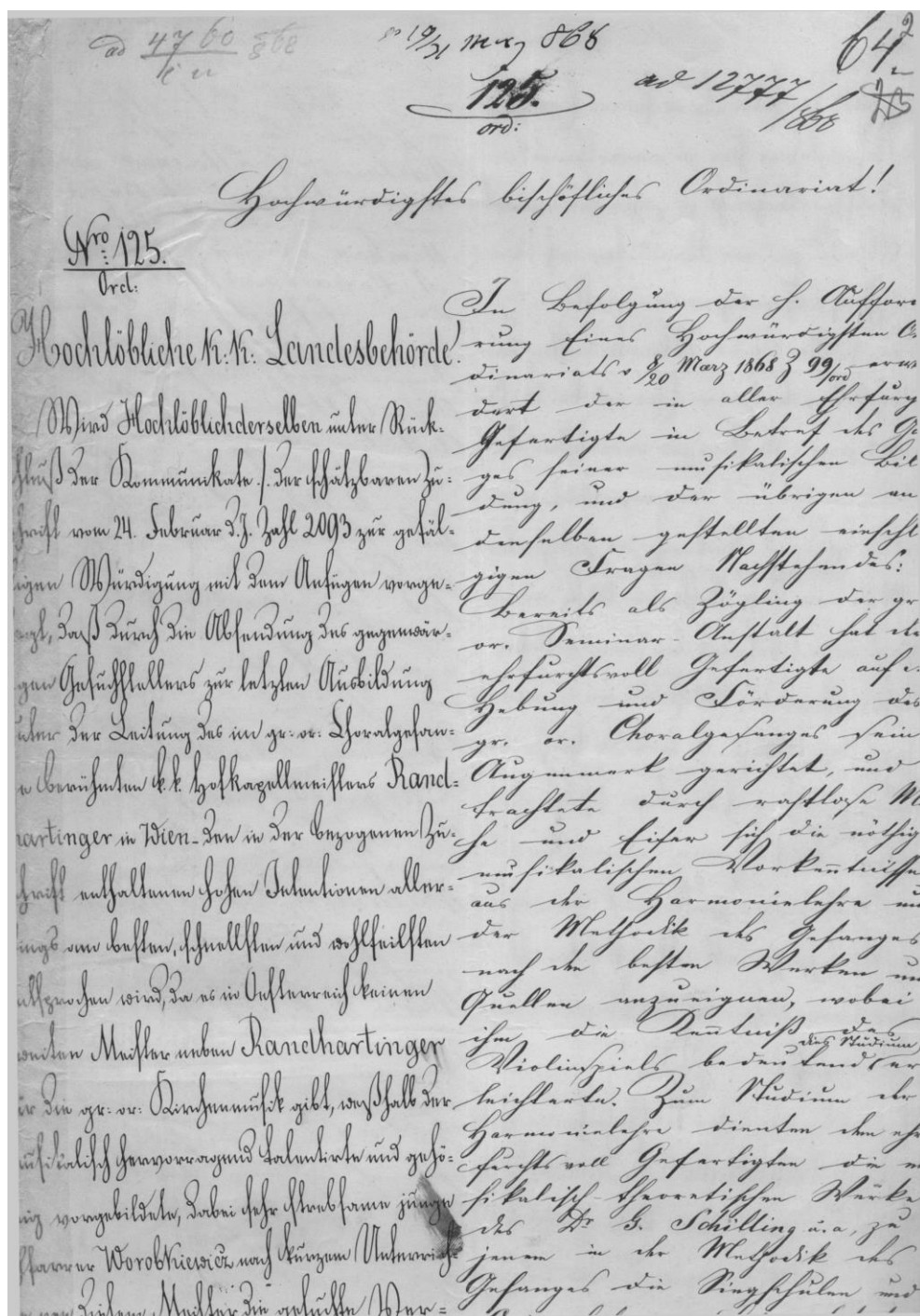
Листування Буковинської православної консисторії з Буковинською крайовою
 управою щодо призначення мистецької стипендії священнику Сидору
 Воробкевичу. 02 листопада 1866 р. Фото 2

Einzigste von 80 fl. O. W. als ständliche Gehaltsbe-
 am Seminarium und zur Lebensunterhaltung zu-
 weisung anzustellen und zugleich von dem Seminar
 und Amtskasse dieser Bezüge an das hohe St
 ministerium des kaiserlichen zu versenden.
 Damit konnte auch in dem maltesischen / kaiserlichen
 dem kaiserlichen / kaiserlichen der Kaiser der
 kaiserlichen / kaiserlichen kaiserlichen kaiserlichen
 Kaiser Samuel Andriewicz begonnen werden. In der
 meiste, und schon jetzt zu einem kaiserlichen kaiserlichen
 kaiserlichen maltesischen Gehalts der Kaiser kaiserlichen
 werden, um bei kaiserlichen kaiserlichen der
 kaiserlichen kaiserlichen kaiserlichen kaiserlichen
 kaiserlichen kaiserlichen nicht mehr mit dem
 kaiserlichen kaiserlichen zu versenden so werden es auch
 Kaiser der kaiserlichen der von Andriewicz
 Noten kaiserlichen kaiserlichen kaiserlichen
 kaiserlichen Experten kaiserlichen kaiserlichen
 kaiserlichen, zu versenden und zur kaiserlichen der
 kaiserlichen kaiserlichen kaiserlichen kaiserlichen
 kaiserlichen kaiserlichen kaiserlichen kaiserlichen
 kaiserlichen kaiserlichen kaiserlichen kaiserlichen

Листування Буковинської православної консисторії з Буковинською крайовою
 управою щодо призначення мистецької стипендії священнику Сидору
 Воробкевичу. 02 листопада 1866 р. Фото 3

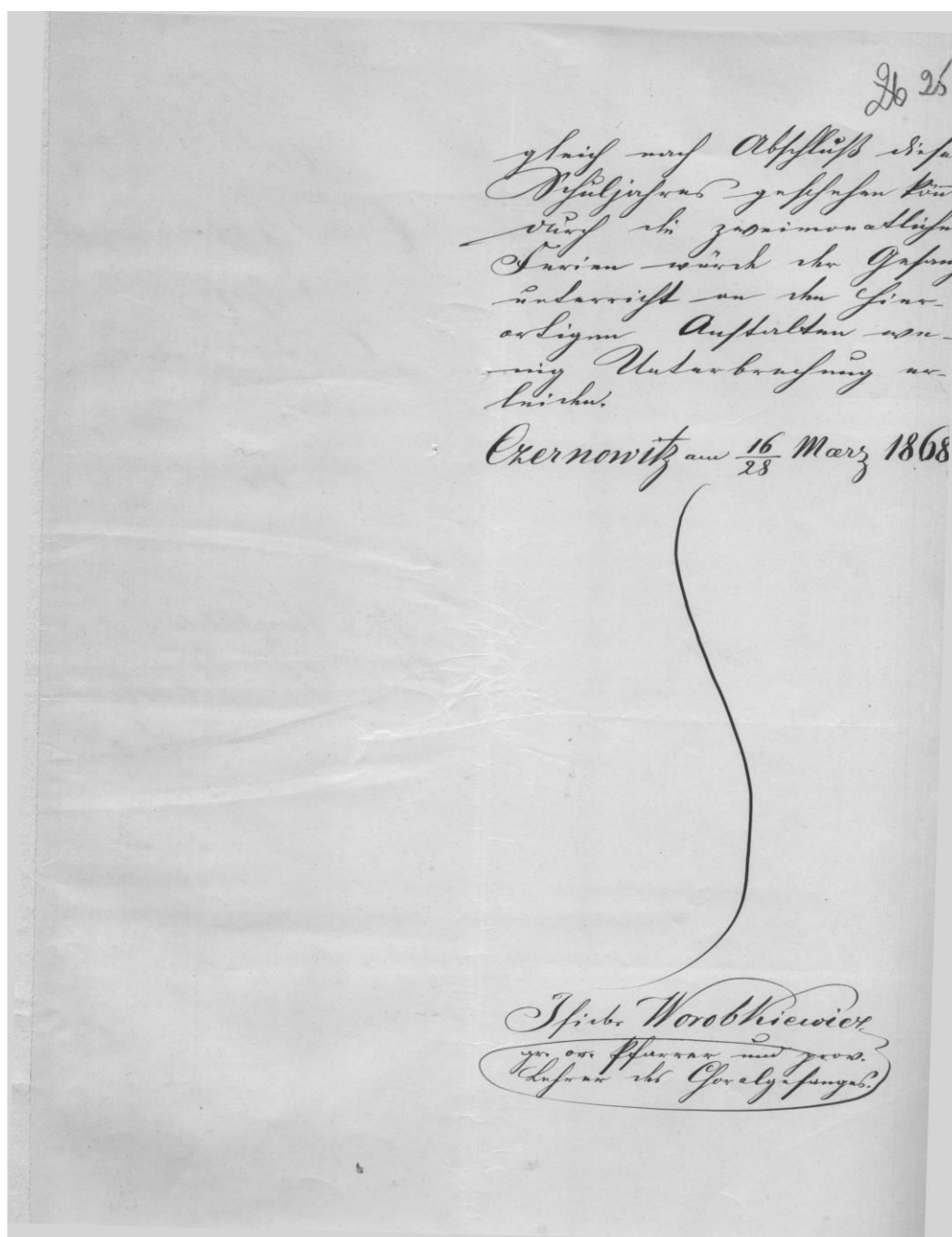
am Seminarium und die Disziplinargelüste
 weisen, die Unterrichts in der Sprache nach
 Lutherschen von so sehr zu verstehen, als die de
 Zöglinge die Luthersche die Mohnschon die
 Gymnasium mitbringen, und dass ich die
 Anweisung die Disziplinargelüste nach der
 Mohn und nach der Regeln der Disziplin
 als nach der Jahre vollkommen sind.
 Auf diese Weise wird vollständig bewiesen, dass
 ich die Disziplin der Unterrichts in so
 sehr Disziplinargelüste und Disziplin am Se
 rium und die Disziplinargelüste die Dis
 Disziplinargelüste Kernnutzen gegen die bi
 übrigen Remuneration gewisslich überwiegen
 werden.
 Aus dem Rathe der Bukowinischer ge. ev. Consistoriums
 Chernowitz am ^{21. Oktober} 2. November 1866.
 Bernthay

Листування Буковинської православної консисторії з Буковинською крайовою управою щодо призначення мистецької стипендії священику Сидору Воробкевичу. 02 листопада 1866 р. Фото 4

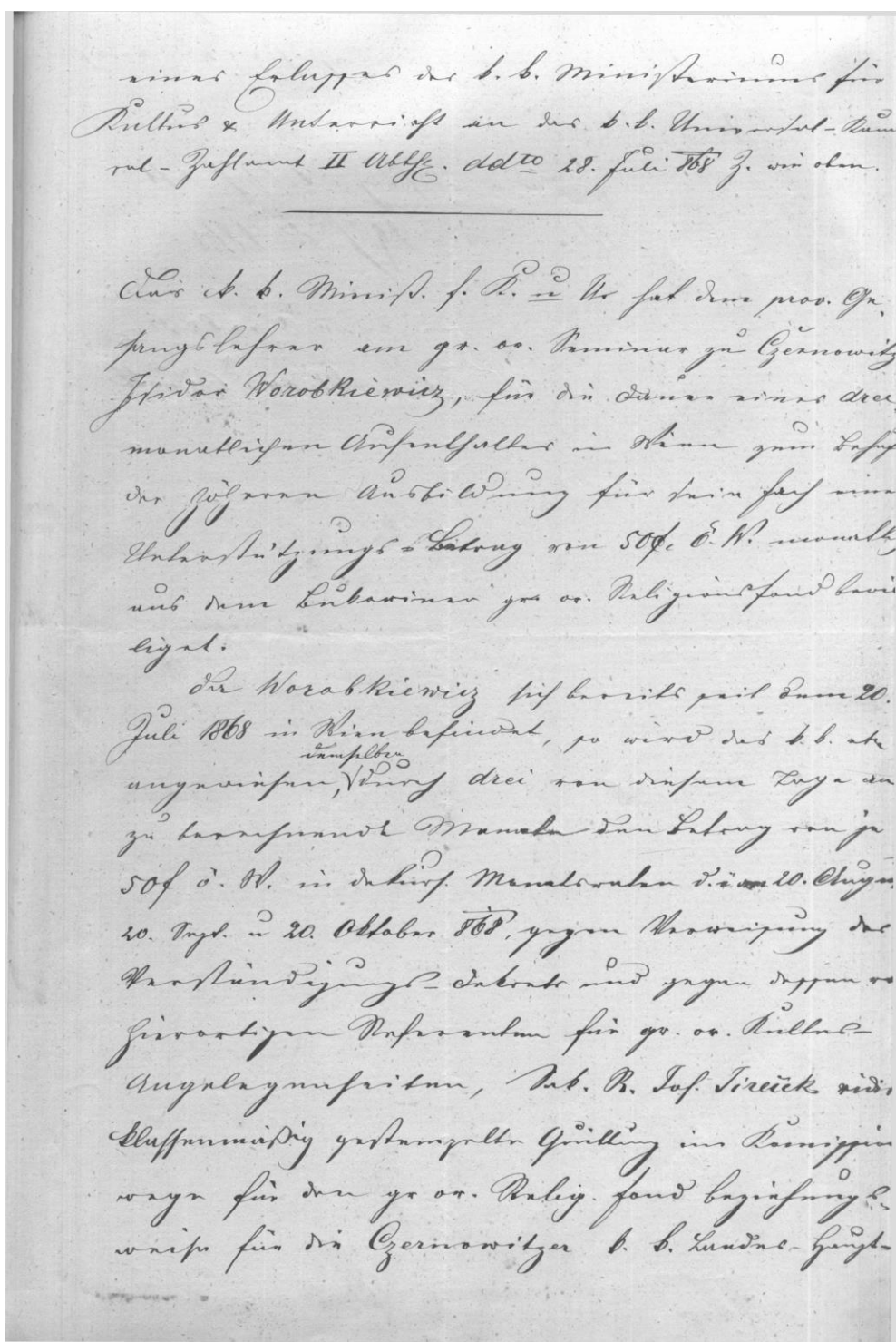
Прохання православного священника й вчителя хорового співу Сидора Воробкевича щодо його направлення на навчання до м. Відень з метою підвищення кваліфікації та листування з цього приводу з Буковинською крайовою управою та Православним релігійним фондом Буковини.

Автограф Сидора Воробкевича. 1868 р. Фото 1

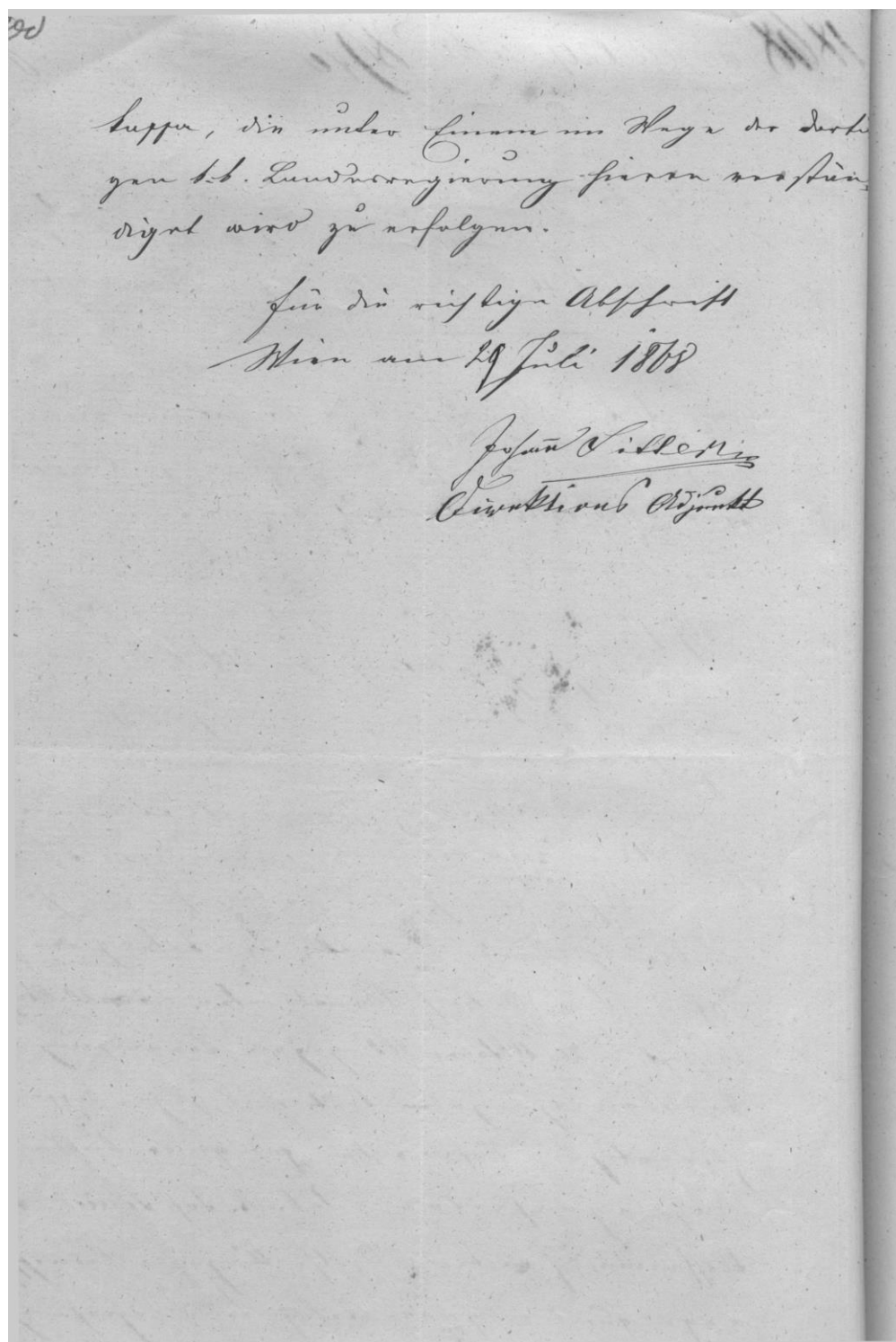

Прохання православного священника й вчителя хорового співу Сидора Воробкевича щодо його направлення на навчання до м. Відень з метою підвищення кваліфікації та листування з цього приводу з Буковинською крайовою управою та Православним релігійним фондом Буковини.

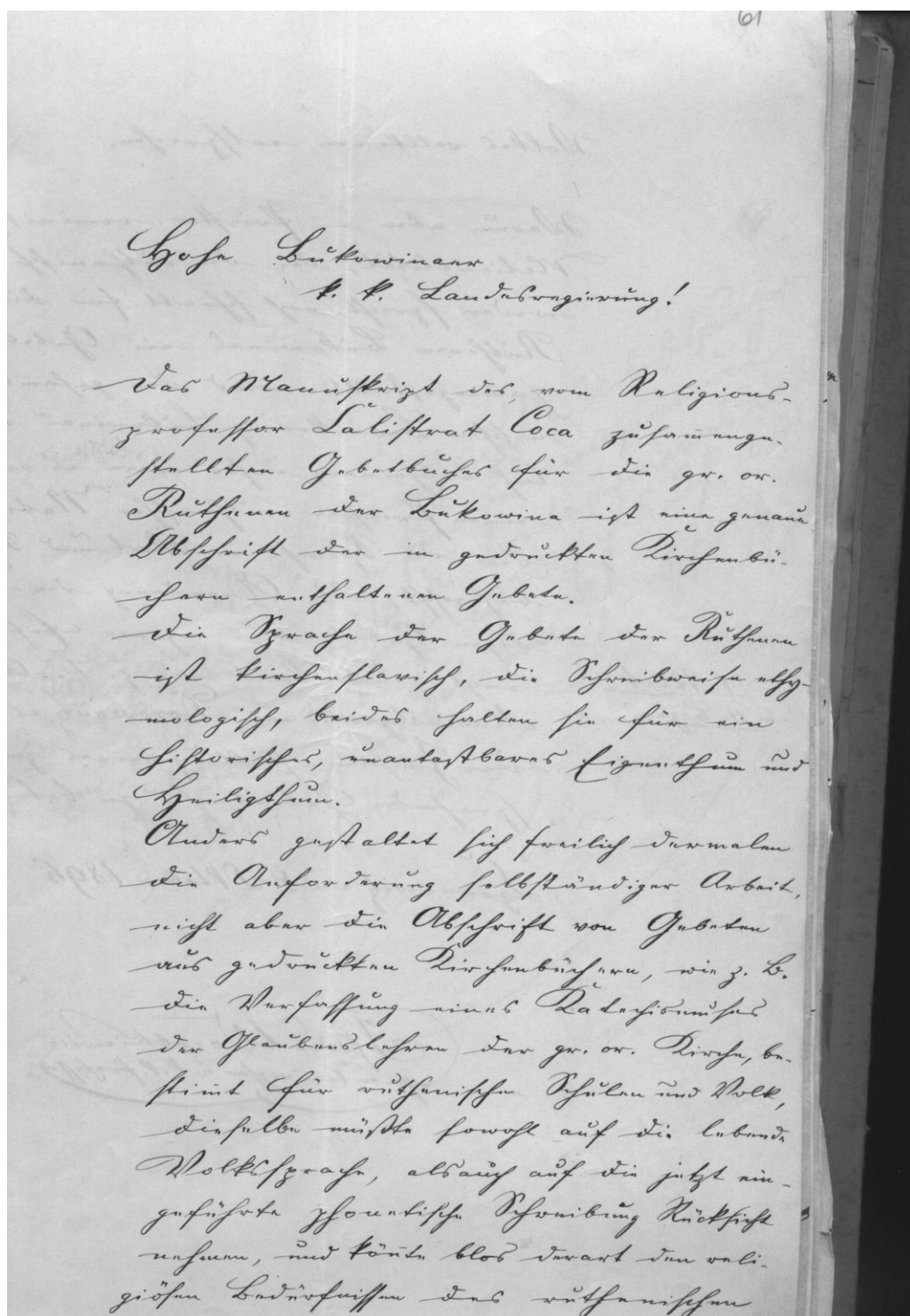
Автограф Сидора Воробкевича. 1868 р. Фото 2

Указ Міністерства освіти та віровизнань Австрії щодо призначення Сидору Воробкевичу мистецької стипендії на навчання у м. Відень. Копія.
 28 липня 1868 р. Фото 1

Указ Міністерства освіти та віровизнань Австрії щодо призначення Сидору
 Воробкевичу мистецької стипендії на навчання у м. Відень. Копія.
 28 липня 1868 р. Фото 2

Критична рецензія ставропора та цісарсько-королівського професора Сидора Воробкевича на молитовник для православних українців, укладений професором релігії Калістратом Кока. 08 жовтня 1896 р. Фото 1

Volles vollkommen aufzuheben.

Warum aber ein wissenschaftlicher
Nationalität, der die wissenschaftliche Sprache
weiter führt und schreibt für die gr. or.
Rückwärts Lektoren in Gebirgs-
sammlung. - wird der gesammten wiss.
wissen Lektoren Lektoren in Gebirgs-
lich aufzuheben; daher wäre es anzunehmen
einen wissenschaftlichen Nationalität,
der die Sprache in Wort und Schrift
beibringt, die Anwendung der wiss.
eigenen Gebirgs- und eigenen Aufzeichnung
nach demselben, wie z. B. Alexander
Manastyrski aus Doroschitz ist - mit
der Zusammenstellung eines zweckent-
sprechenden Gebirgsbuches zu betreiben.

1. Rück-
4. Logen.

Lwowitz am 8 Oktober 1896

Sidor Worobkewicz
gr. or. Professor in L. P. Professor.

Критична рецензія ставропора та цісарсько-королівського професора Сидора Воробкевича на молитовник для православних українців, укладений професором релігії Калістратом Кока. 08 жовтня 1896 р. Фото 2

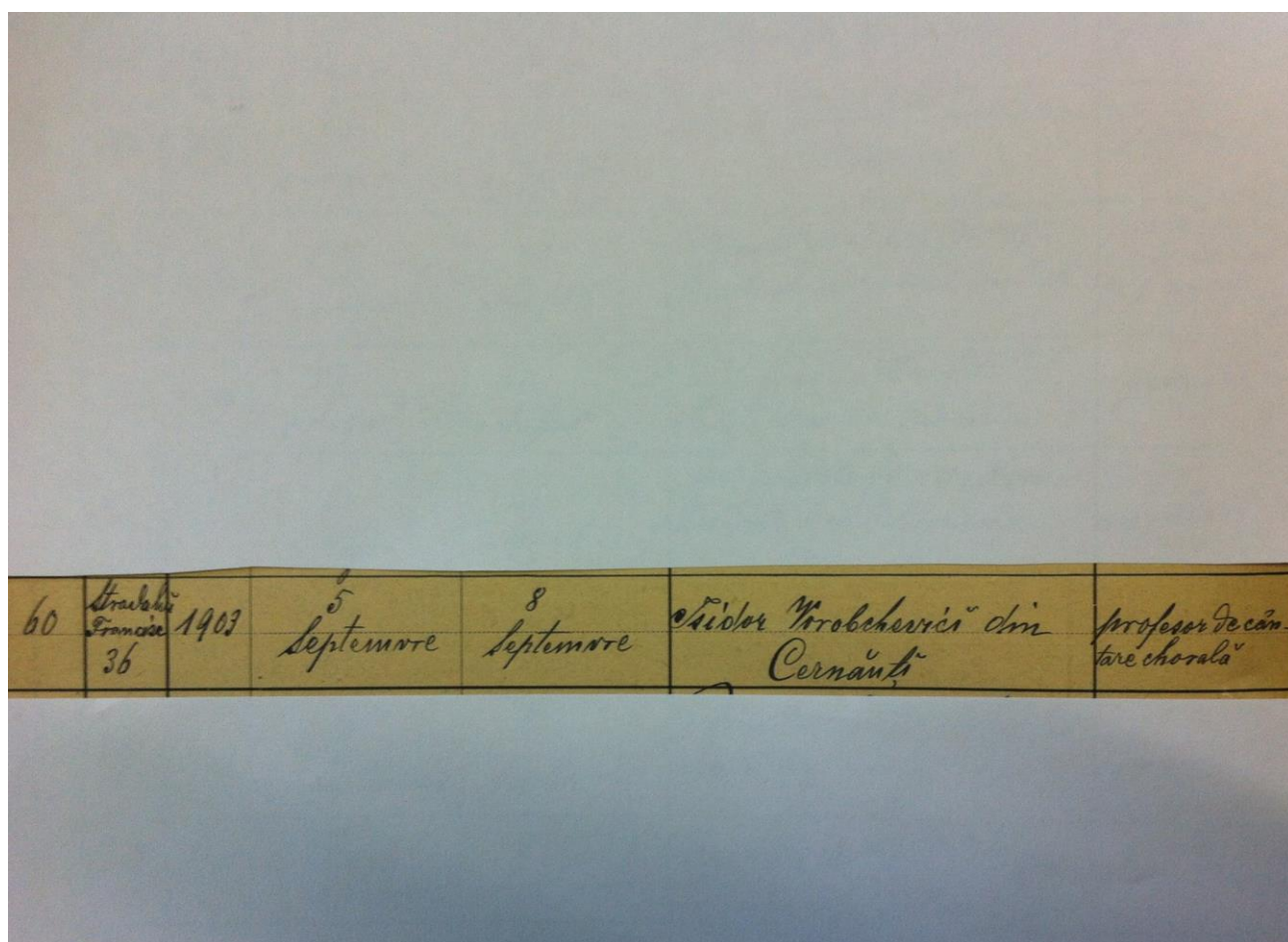
Lohn k. k. Landstrassenreinigung!

In Sachverordnung des
k. k. Hofraths Zahl 32.490
ad Zahl 810 vom 1. December
1902 erlaube ich mir
mitzutheilen, daß ich
durch ausdrückliche Ver-
fügung vorfindet leider
nicht in der Lage bin
den Ihnen Auffall an dem
Grußübervorteil der von
der Unterrichts-Section
Abgemacht ist in Wien
intendirende Verwaltung
von Volksgliedern unter
dem Titel „des Volksglieds
in Österreich“ zu erforschen

Kleinowitz 9. December 1902.

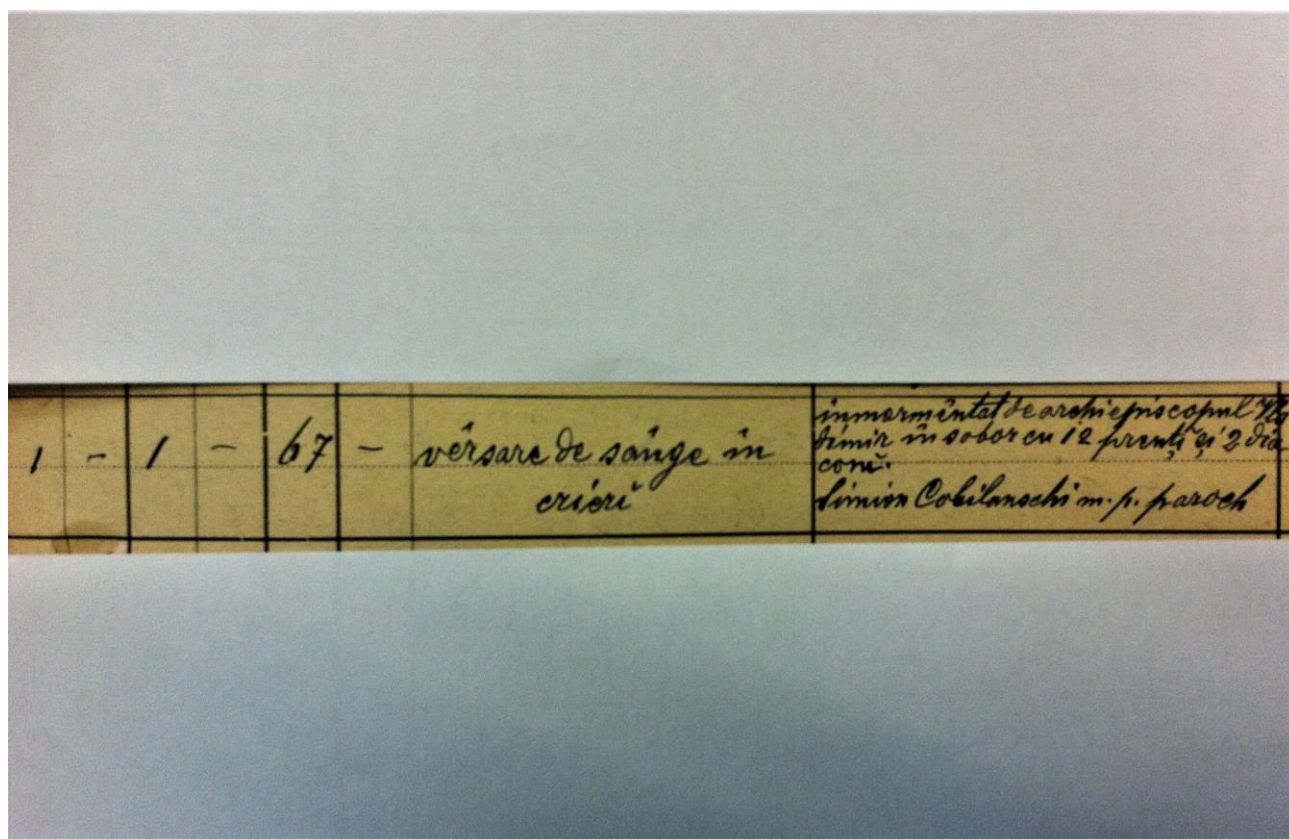
Isidor Worobkiewicz

Повідомлення Сидора Воробкевича, адресоване Буковинській крайовій управі щодо неможливості його участі в зборі народних пісень Буковини з метою підготовки збірника «Народні пісні в Австрії» в зв'язку з довготривалою хворобою. Автограф Сидора Воробкевича. 09 грудня 1902 р.

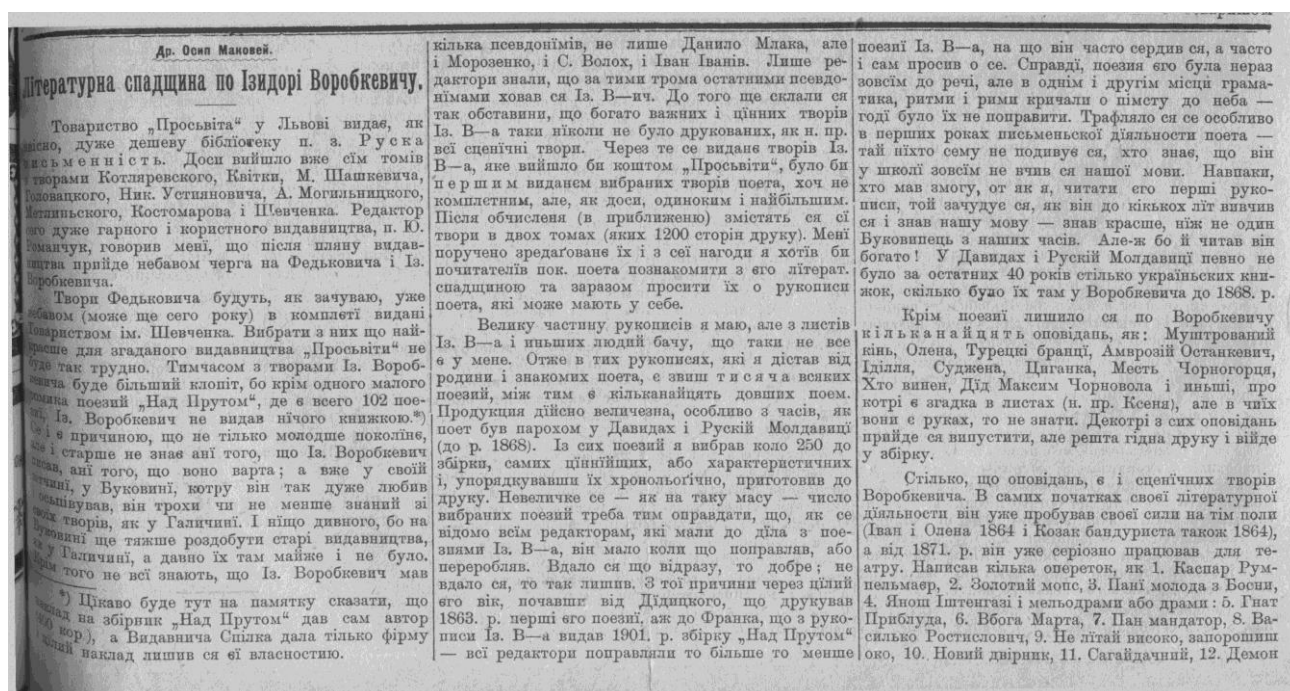

Актовий запис про смерть професора хорального співу Сидора Воробкевича у віці 67 років, занесений в метричну книгу запису актів про смерть громадян православного віровизнання церкви Св. Параскеви м. Чернівці.

05/19 вересня 1903 р. Фото 1

Актовий запис про смерть професора хорального співу Сидора Воробкевича у віці 67 років, занесений в метричну книгу запису актів про смерть громадян православного віровизнання церкви Св. Параскеви м. Чернівці.
05/19 вересня 1903 р. Фото 2

Стаття д-ра Осипа Маковея, опублікована в чернівецькій газеті „Буковина”:
„Літературна спадщина по Ізидорі Воробкевичу”. 31 серпня/13 вересня 1908 р.
Фото 1

Сторона 2.

довелось розмавляти з Л. М. Толстовм. Його образ чистий і ясний, його розумні, глибокі сірі очі, ще й тепер ввижають ся мені, немовби я їх бачив не 6–7 літ тому, а вчора, або сьогодні. А його юнацька мова, глибокий надзвичайно щирий і електризуючий слухача запал, його дужий і ясний голос ще й тепер звучать в моїх ушах.

Розказувать про те, що учитель сказав нам, коли ми, може в перший раз з такою непідробленою щирістю розповідали йому про свої гріхи і помишлення, я не буду. Я хочу пригадати тільки один момент не з мого, а з його життя, надзвичайно гарний момент підйому геніяльного духа, якого євдком я був.

Після вечері ми перейшли всі з родиною Л. М. у витальню. Толстой, мабуть по нашій страшенно калічений вимові великоруских слів догадав ся, що ми родом з „благословенної“ України, і запропонував угостити нас українською пісню. Ми давно вже були на ню голодні, бо більше двох років не їздили на Україну. І мали надію, що й справді почуєм наші рідні сьпиви.

Увійшла на наше прохане здається чи доня, чи родичка Толстого і під звуки рояля почала сьпівати про наші рідні степи, про Запорожя, про волю козацку. І чим дужче лились звуки рідної нам пісні, тим більше яснідало і одухотворяло ся обличчя Л. М. Толстого, тим глибше впірнали його очі. Здавалось, що перед його духовним поглядом проходить зараз вся минувшина братнього народу страсототерпця, що він бачить наш люд бідомашний позирає на Дніпро, і гори і лани широкополі.

Пісня лилась, правда, не так чуло, як сьпівала-б її Українка, з дефектами у вимові і прикрасами в інтонації чисті великорускими, але зміст і музику можна було схопити усю.

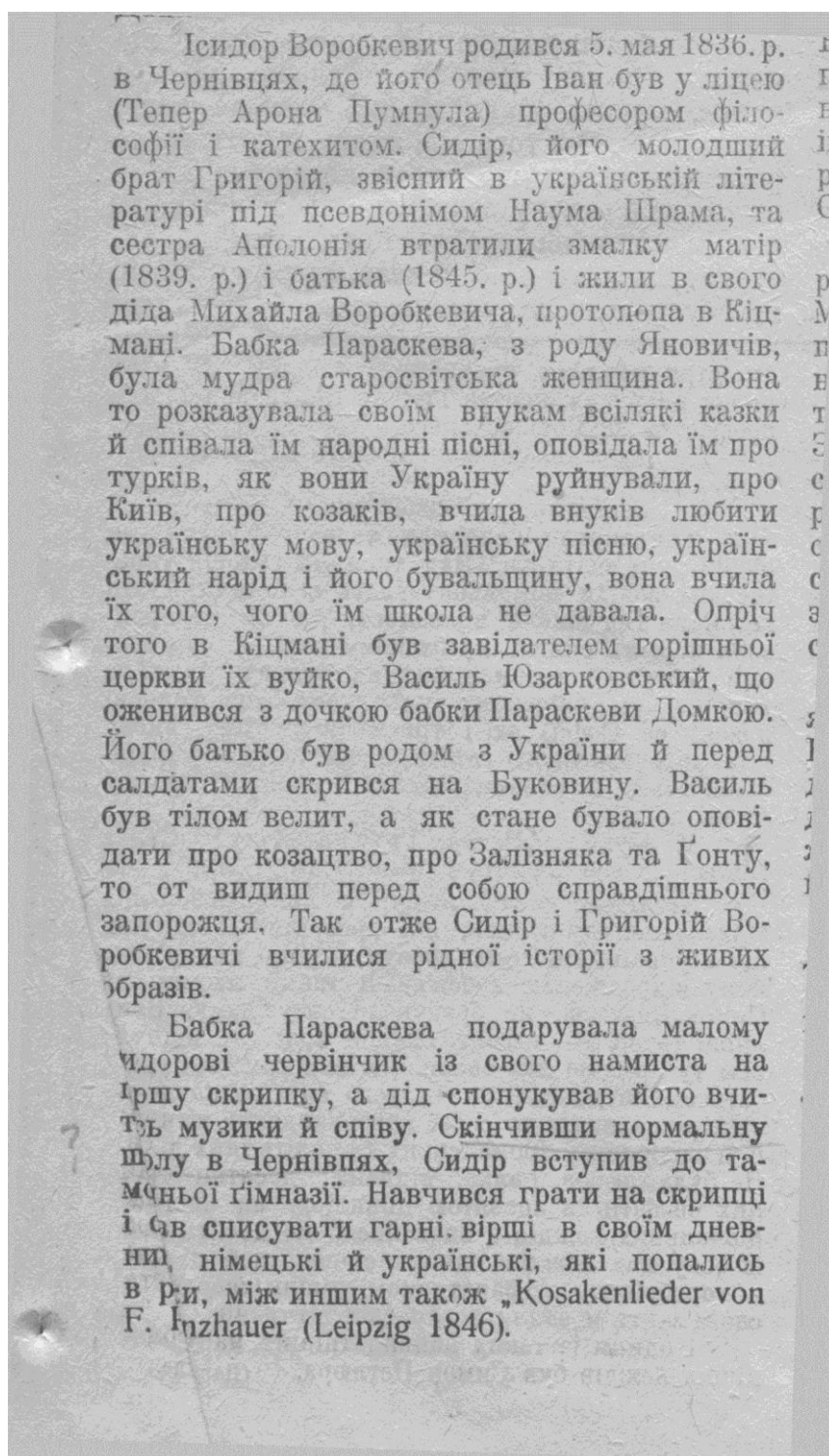
Коли втомлена сьпівачка замовкла, Л. М. ніби від довгого і приємного сну прокинувся. Він міцно стиснув нам руки і промовив: „Щасливі ви, що родились серед народу з такою богатою душою, народу, що умеє так відчувати свої радощі і так чудово виливати свої думи, свої мрії, свої почуття заповідні. Хто має таку пісню, тому нічого жахатись за свою будучність. Його час не за горами. Вірите чи ні, що ні одного народу простих пісень я не люблю так, як вашого. Під їх музику я душею спочиваю. Стільки в них краси і грації, стільки дужого, молодого почуття і сили!...“

Довго говорив Л. М. про свої вражіння від народної української пісні. Довго ще лунав його жвавий, бадьорий голос. І тепер, підчас вісімдесятих роковин його життя, я не міг не пригадати сеї глибоко правдивої, пророчної характеристики великим генієм народним української народної творчості.

В. С—но.

Стаття д-ра Осипа Маковея, опублікована в чернівецькій газеті „Буковина“: „Літературна спадщина по Ізидорі Воробкевичу“. 31 серпня/13 вересня 1908 р.

Фото 2

Стаття д-ра Осипа Маковея, опублікована в чернівецькій газеті „Буковина”: „Літературна спадщина по Ізидорі Воробкевичу”. 31 серпня/13 вересня 1908 р.

Фото 1

По окінченню 5-ої гімназіальної класи прийняли Сидора до червоноцкої духовної семінарії, де префектом і учителем церковно-славянської мови був Стефан Носієвич. Це був знаменитий співак, що знав багато українських народніх пісень. Молодий Сидір списував собі ті пісні й переспівував ураз з братом і з другими товаришами. А був у него іменно один товариш Ісидор Мартинович, що рівно, як і він, відчував красу українських народніх пісень і дуже любився ними. Мартиновичеві попалися в руки збірники пісень Жеготи Павлього і Вацлава з Олеська, „Лірвак знад Сяну“, твори Тимка Падурі, Микели Устїяновича і „Скит Манявський“ Могильницького.

Ті поезії займали зглубока душу Сидора, він переписував їх і відтак почав він від 1858. р. писати свої вірші й укладати їх під ноти. На вакації й свята бував він в домах священників, де співав свої пісеньки. Вони подобались чимало, ба їх переписувано, й це спонукувало його займатись далше поезією.

Р. 1862. був Сидір в Старих Мамаївцях на весіллі священника Прокоповича. Там зустрінувся він з д-ром Юліаном Никоровичем, котрий, почувши його пісні, розговорився з ним про Шевченка, Шашкевича, Устїяновича й взагалі про тодішнє українське письменство. Никорович передав його твори 1863. року Дідицькому, котрий надрукував у „Галичанині“ перші його вірші під заголовком „Думки з Буковини“. Відтак твори Ісидора Воробкевича появлялися часто майже в усіх галицько-українських часописах і журналах, в котрих автор підписувався прибраними іменами (псевдонімами): Давидо Млака, Морозенко, Демко-Маковійчук, Семен Хрін і С. Волох.

Відтак він став па-

Стаття д-ра Осипа Маковея, опублікована в чернівецькій газеті „Буковина“:
 „Літературна спадщина по Ізидорі Воробкевичу“. 31 серпня/13 вересня 1908 р.
 Фото 2

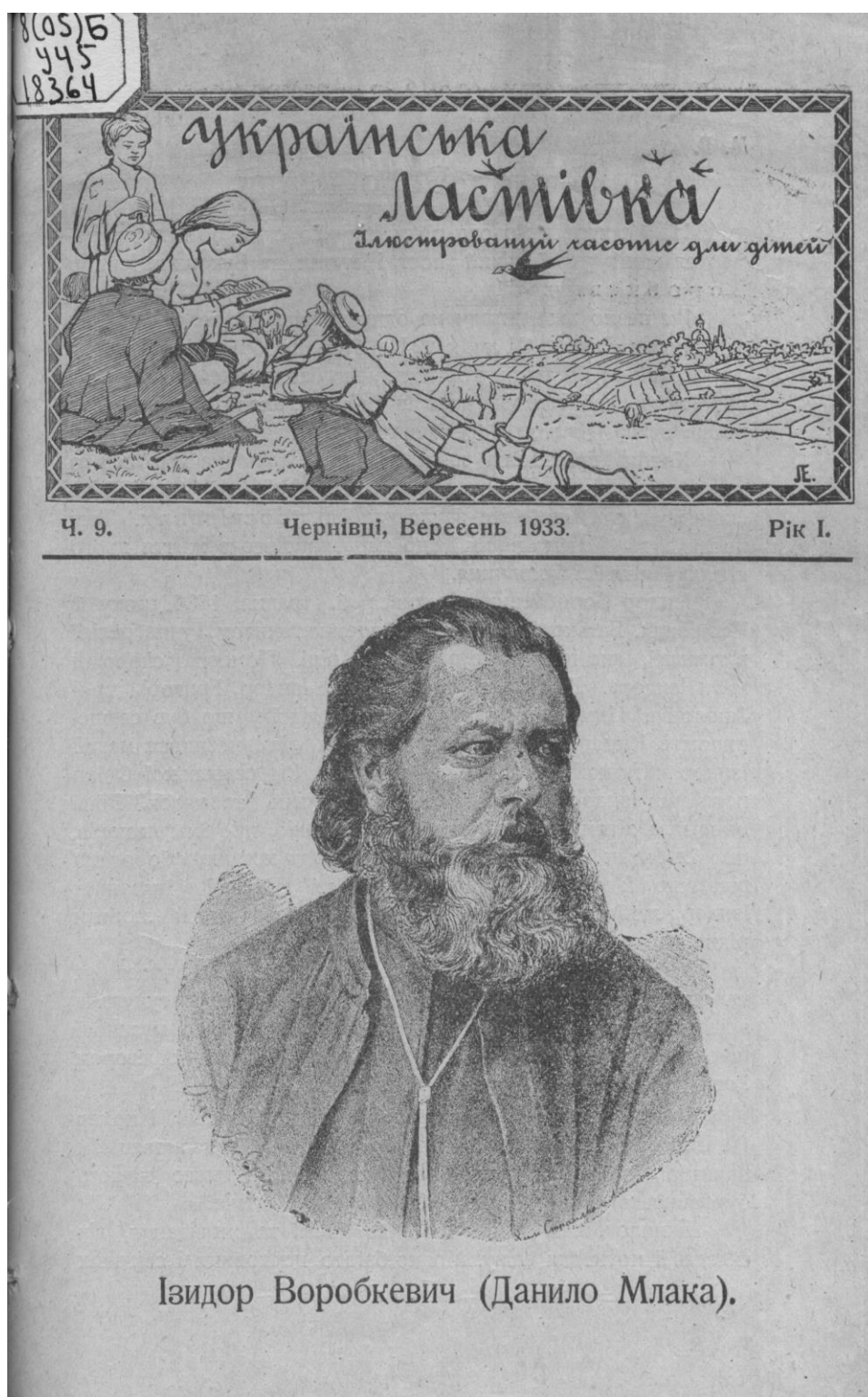
Р. 1861. його висвячено й він став парохом в Давидівцях а опісля в Руській Молдавиці. Між тим займався він далше поезією, музикою й малярством. Він скомпонував (уклав під ноти) деякі музикальні твори, котрі критика оцінила прихильно. Здобувши відтак в Віденській консерваторії свідоцтво професора науки гармонії, генерального баса й контрапункта, Воробкевич одержав 1868. р. місце учителя хорального співу в православній духовній семінарії з титулом і характером професора богословія.

Р. 1874. був Сидір Воробкевич у Києві, який зробив на него велике вражіння. На Буковині й в Галичині українське громадянство своїм поступованням зуміли таки добре знеохотити його до громадянського життя, як це наші люде вміють робити й досі.

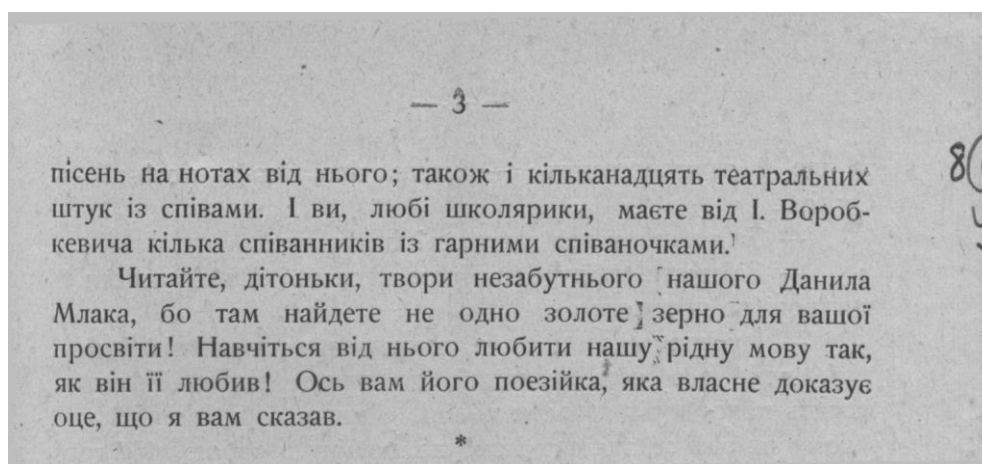
Ісидор Воробкевич редагував від 1882 до 1901 український відділ консисторської „Candel-и“, видав 2 томи своїх проповідей під заголовком „Науки для народу“ й том „Надгробних проповідей“. За свої заслуги для церкви став він 1881. р. протоєреєм а 1896 архипресвітером-ставрофором.

Він був надзвичайно плодovitий письменник. Самих поезій написав він зверх тисячі, між ними кільканацять довших поем. Але за мале знання мови, скоро його вдача, брак доброї поради і взагалі життєві обставини часто не давали йому займатися ста-

Стаття д-ра Осипа Маковея, опублікована в чернівецькій газеті „Буковина“:
„Літературна спадщина по Ізидорі Воробкевичу“. 31 серпня/13 вересня 1908 р.
Фото 3

Портрет Ізидора Воробкевича (Данила Млаки), опублікований в ілюстрованому часопису для дітей „Українська ластівка”. Вересень 1933 р.

Біографічна стаття „Ізидор Воробкевич”, опублікована в ілюстрованому часопису для дітей „Українська ластівка”. Вересень 1933 р. Фото 2

Остап Косар

В стоперші роковини уродин нашого поета Сидора Воробкевича

5-го травня минує стоютий рік, як народився наш буковинський поет і пробудитель нашого українського народу на буковинській землі Сидір Воробкевич. Минулого року обходилося століття його уродан. В нашій буковинській пресі крім „Часу“, ядається віде більше не писалось про Воробкевича в нагоди його столітніх роковин. Безперечно, що наш поет заслугував на більше. Його значіння для відродження українського народу й то не лише тут у нас, але й в Галичині, досять велике.

Літературний твір, чи то драма, чи повість, чи поезія, чи оповідання, це не іграшка призначена для розважки тих, що не мають що робити й скучують, — каже великий французький критик та філософ Тен, — „це найважливіший документ в історії й цивілізації якогось народу“.

Я не думаю, що цей осуд Тева про вагу й значення письменників та їх творів в житті народів можна пристосувати десь ліпше, як до письменників та поетів українського народу.

Від упадку української козацької держави — в 18-ім столітті — аж до нині майже одиноким дитини нашого національного „я“ це наші поети, письменники та історики, одним словом робітника пера.

Я лише спитаюсь, що український нарід був би без Шевченка? Яку колосальну роль має для західно-українських земель поява „Русалки Дністрової“ та перших галицьких поетів і письменників, а головне Пашкевича.

Або що український нарід значив би тут в нас на буковинській землі без Федьковича, Воробкевича та Ольги Кобилянської?

Нам можуть співати деякі злобні люди вічна пам'ять, можуть казати: „Вас не було, ви не існуєте й нас не буде“, або зможуть казати: „Ви є, але за кілька десяти років з вас і сліду не буде“. Даремний їх труд. На нашій стороні стоїть слово, поставлене нашими поетами й письменниками. Це слово віколи не може зродитись між народом, який не існує або який існує від кілька десяти літ на якімсь місці.

Поет або писатель може зродитись лише серед народу, який має свою минулість, свої традиції, свої пісні, перекази, який живе від віків на якімсь клаптику землі, що її обробляє і своїм потом обливає, лише такий нарід може зродити дійсно народних поетів та писателів. Тому то й новозаселені краї,

як Америка наприклад, не зродили правдиво національних поетів та письменників.

Літературний твір це квінтесенція духових прикмет не лише письменника, що його створив, але й духових прикмет народу, серед якого даний письменник народився, жив творив. Дійсно народньо-літературний твір мусить бути впадковий духовими соками народу, серед якого цей твір повстав. Письменник, щоб творив мусить мати особисті духові здібності, однак він мусить мати й матеріал та терен для своєї творчости.

Часто поет чи письменник може бути чужого походження, а не того, що нарід, серед якого він живе й творить.

На це маємо багато прикладів. Міцкевич, родом ляховець, творив для польського народу. — Петефі, найбільший мадярський поет, родом серб, писав свої поезії для мадярського народу. Шаміссо, родом француз, писав по німецьки, й багато інших.

Однак без народу та землі, на якій той нарід живе, є неможлива поява письменників та поетів, які в своїх творах оспівують та описують життя та долю цього народу та які є його найкращими заступниками.

В тім то й вага та значення літературних творів, що вони є вірним відбитком духового життя

Стаття Остапа Косара, опублікована в чернівецькому незалежному, безпартійному часопису „Час“: „В стоперші роковини уродин нашого поета Сидора Воробкевича“. 18 травня 1937 р. Фото 1

Остап Косар

В стоперші роковини уродин нашого поета Сидора Воробкевича

(Києць).

Як бачимо, поет знає добре де наша болячка — це незгода, інертність, недбальство та лінявство а лік на не також знає поет, це згода, одвість і праця та національна гідність.

„Таж і ми не скот, а люди,
є в нас серце й душа!“

каже поет на іншим місці, завзяваючи нас буття гідними сивама свого народу і не сиюгавлювати його іменя.

І поет продовжує дальше:

— Покажімо, мйлі браття,
що не заіся українсьий рід,
що всміхнеться й над нами
великодній неба звід.“

Поет вірять, що лише любов, праця й просвіта варвуть наш нарід із його тяжкого положення, тому він і завзяває нас словами:

— Розсіваймо між народом
від степів аж до Карпат
сімя світла, і любімсья,
як рідного брата брат.
Покажімо, що китайським
муром край не обведен;
що й Україна син здоровий
стане мудрай, просвіщен“. —

Поет має завше на увазі добро свого народу. Він уважає, що українськый нарід заслуує на кращу долю на цій землі. Хоч нарід зазнає під тацерішній час багато горя й біда, то поет вірять в будуччяну свого народу. Той нарід, що має таку славу минувшину, яку поет оспівує ча то в своїх поезіях, ча то в своїх драматичних творах, не може пропасти, він не сміє пропасти! Поет тужить за нашою славою минувшиною, головню козацькою добою він захоплюєсь, він оплакує нашу нужденну сучасність, однак він не тратить надії, він не упадає на душі. Його поезії дотично судьби нашого народу повні віри й оптимізму. Читаючи його поезії ми не зневірюємося, протівно ми чуємося скріплені на душі. І ця підбадьорлива сторона в поезіях Воробкевича є великим плюсом в його творчості. —

„Коли якийсь твір піддає вам моральної сили, коли, він підтримує вас на душі“, — каже Ла Брюєр, славний французький мораліст і письменник, „ви не потребуєте патитись, ча той твір добрий ча ні, його створила щира й шляхотна душа, його написала рука великої людини.“

Шляхотною й великою людиною був наш поет його твори, хоч багато з них і меншвартні або й маловартні задля браку доброго знання мови у поета та задля слабого артистичного їх оброблення відзначаються глибокою моральною вартістю та мають національний зміст і патріотично-виховний характер.

А понад все відзначаються вони горячою любовю до всего рідного.

На кожнім кроці видно цю любов до свого народу у творах поета. Він нічого більше не бажає як лише поліпшення долі свого рідного народу.

Це бажання висказує поет гарно в своїм вірші: „Мое Завітання“, яке він полишає своему сивові. От що каже поет:

— Маєтку, сину, я не маю;
його в житті я не шукаю;
щоб нарід наш раа просвітився,
Цю думку гріє я й плекаю.
То ж срібла, золота не надієсь;
тобі цю спадщину даю:
ростя і зрій, цілям ставь мужом
і Вкраїну любя, як мать свою! —
Держися праїдної віри,
бо віра певний наш покров!
За правду, поступ і науку
умерти, саву будь готов!
Горня до серця рідну мову,
гірким будь ядом ворогам,
ростя й зрій, цілим стань мужом
і не служи чужим богам! —
Любя свій нарід, як невісту,
і до ровною причиняєсь!
Де бачиш гній, гядку застою,
як від зарази відступись! —
Це спадщина моя, мій сину,
передаю тобі її цілу:
Любя ти віру, рідне слово
і мать твою Вкраїну святу.
Така любов — на морі, якор
і ясна провідна звізда!
Нас обминають зловщі бурі,
незгода гинє і біда. —

Цей заповіт, що його поляшає наш поет своему сивові, він його поляшає й нам. А цей заповіт — це любов до всего рідного, згода, одвість і праця та пожертвовання за національні справи та за вищі ідеали в нашому житті. Сповняючи точно і совісно цей заповіт поета, ми можемо спокійно й певно сподіватись кра щої долі й ліпшого життя на тім місці під сонцем, що нам його призначала судьба і на яке ми маємо повне право після законів природних і божих. —

—ооо—

Стаття Остапа Косара, опублікована в чернівецькому незалежному, безпартійному часопису „Час“: „В стоперші роковини уродин нашого поета Сидора Воробкевича“. 18 травня 1937 р. Фото 2

— 44 —

занѣсь ей бѣдному Семенкови и оповѣвъ, якѣ то бѣднѣ люди. «Вы, мамо, не гнѣвайтесь, на мене, закончивъ Василько,» що я ему свою пасочку подаровавъ!»

«Гнѣвати ся, не гнѣваю; але чомужь ты менѣ не сказавъ, шо зъ нею хотѣвъ есь зробити?»

«Бо, нашъ панъ учитель казали намъ: лѣва рука не повинна знати, що права доброго творить.»

Мама уцѣловала милосердну свою дитину, навязала цѣлу скатерть пасокъ, солонины, ковбасъ та писанокъ и послала Василькомъ бѣднѣй вдовици, а сама пошла до великои хаты укліякла передъ образами и молила ся горячо за здоровье своего доброго Василька та за пана учителя, що дѣти людскѣ такъ красно учить.

Иванъ Ивановичъ.

Перше топорище.

То, що тутъ оповѣдаю,
Дѣяло ся ще тогды,
Якъ сокира топорища
Ще не мала; бо бѣды
Въ свѣтѣ люди ще не знали,
Жили мовьбы за дверьми
Въ Божомъ раю. Дуже шкода,
Що минулы тѣ часы! —
Въ той то часъ одинъ господарь
Въ темный пралѣсокъ пошовъ,
Тамъ забавлюсь му сокировъ
Цюкати. Ажъ глишъ, здоровъ

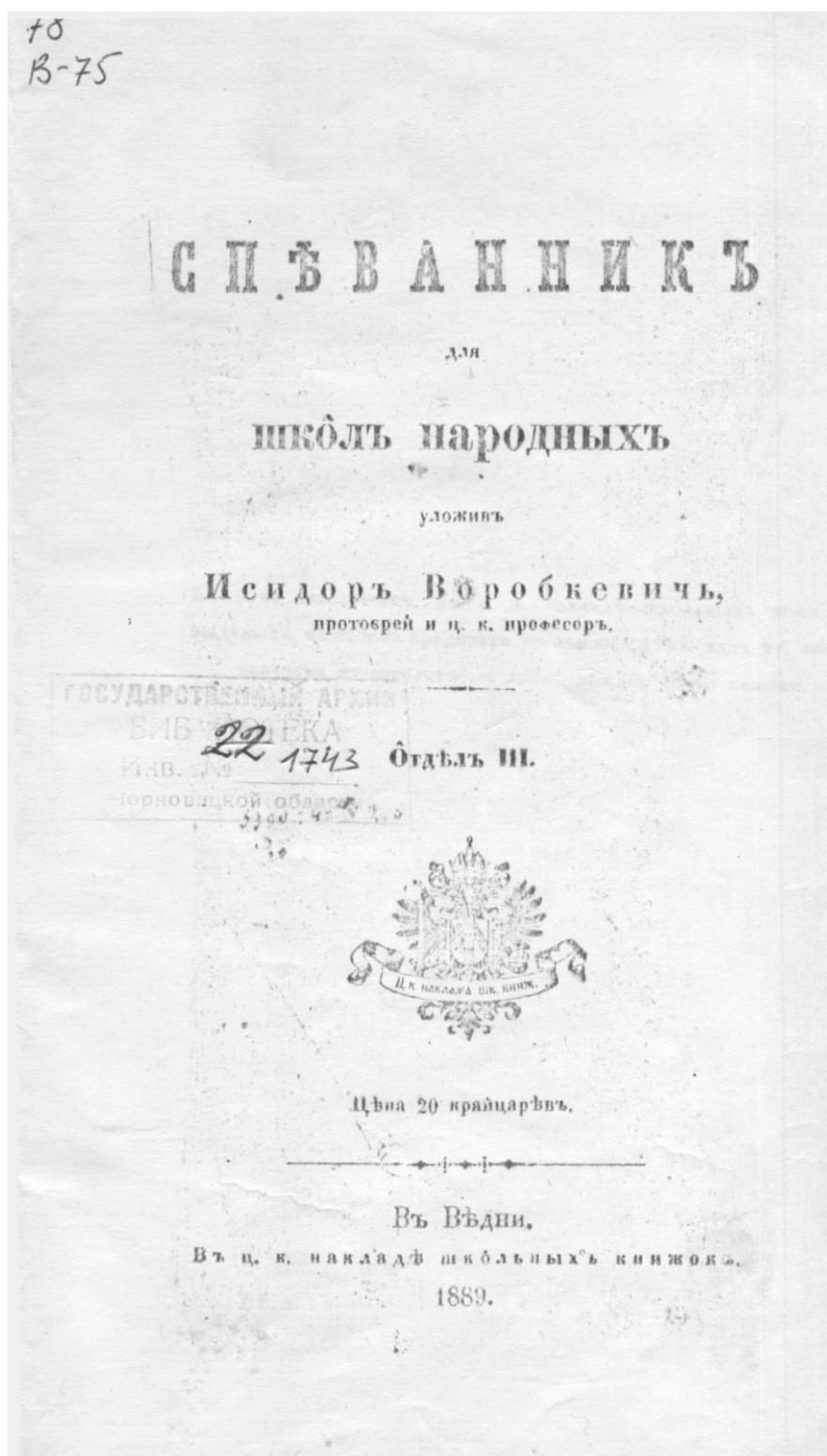
Вірш Сидора Воробкевича „Перше топорище”, опублікований під псевдонімом Данило Млака у виданні „Библиотека для молодежи”. 1886 р. Фото 1

— 45 —

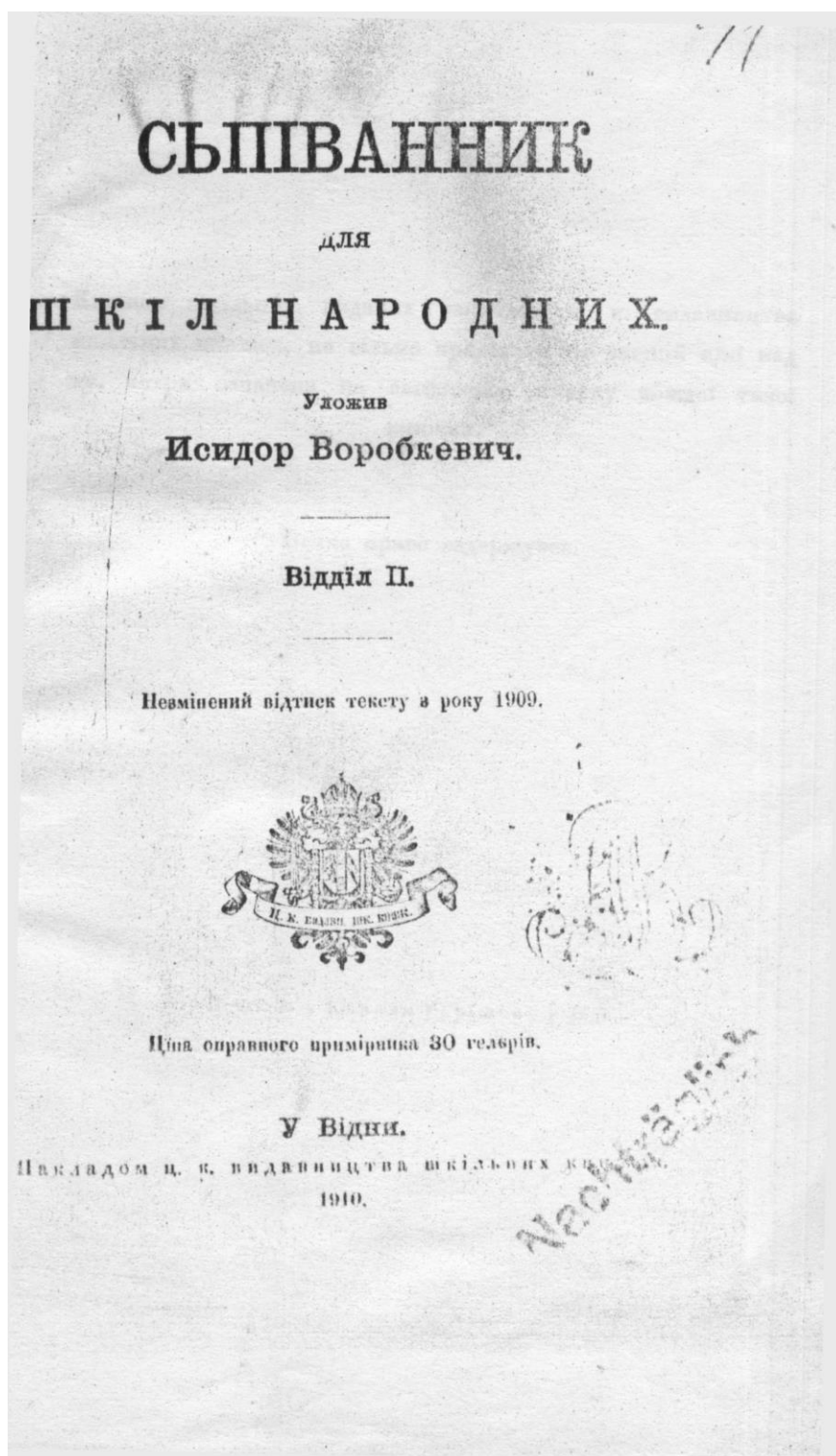
Кучерявый дубъ столѣтний
 Мовѣбы велить той стоявъ,
 Онъ нѣ грому, анѣ бурѣ,
 Нѣ выхрѣвъ ся не боявъ.
 Того дуба взявъ на око
 Нашъ мужикъ и все въ одно
 Цюкъ въ пень грубый. Дубъ смѣе ся
 И говоритъ: «Що прійшло
 Та тобѣ на умъ, мужику?
 Твоя мука вся пуста;
 Бо до мого пня сокира
 Твоя, братку, за тупа:
 Глянь, отъ, онде грабъ тоненькій,
 Съ нимъ гру твою зачинай,
 А велитѣвъ, якъ я сильныхъ,
 Въ супокою оставляй!» —
 Довго грабчука гей цюкавъ
 Нашъ завзятый мужичокъ
 И думавъ собѣ: «Що буде
 Зъ грабчука, сли я дручокъ
 Гарно въ сокиру заправлю.»
 И зробивъ, якъ задумавъ,
 Для сокиры топорище
 Перше той мужикъ встругавъ. —
 И почавъ онъ обробляти
 Дуба, ажъ онъ ся зваливъ,
 Самъ виною своѣй смерти,
 Мужика бо научивъ,
 Що сокирѣ топорища
 Треба, теперъ выбачай! —
 *
 * *
 Зъ сего отъ така наука:
 Другимъ яму не копай!

Данило Млака.

Вірш Сидора Воробкевича „Перше топорище”, опублікований під псевдонімом Данило Млака у виданні „Бібліотека для молодежи”. 1886 р. Фото 2

Ісидор Воробкевич „Співанник для шкіл народних”, м. Відень. Титул. 1889 р.

Исидор Воробкевич „Співанник для шкіл народних”, м. Відень. Титул. 1910 р.

Ізидор Воробкевич.

Попри Юрію Федьковичу найславнішим у нашій буковинській письменстві минулого століття був Ізидор Воробкевич, що підписував себе часто прибраним іменем Данило Млака.

Як про Федьковича, так і про него ми повинні знати, хто він був, як жив і що робив, бо заслужив собі на то, аби ми его знали і пам'ятали і добрим словом згадували. Отже й розкажемо дещо про него, нехай его слава не загине, а его приклад нехай учить молодше покоління, як кождий повинен працювати для свого краю і для свого народу.

З якого роду був І. Воробкевич.

Ізидор Воробкевич розказував не раз, що его прадіди зайшли на Буковину здалека, аж з Литви, були шляхтичі і називали ся Скульські Млака де Оробко. Дід Ізидора, Михайло, що був протопопою у Кіцмани літ тому більше як сто, переіначив своє порекло Оробко на Воробкевич — і так уже потім називали себе всі з его роду. Бабка, Параскева, була також з попівського роду; називала ся Янович.

Батько Ізидора, Іван, був професором і катехитом при гімназії в Чернівцях. Оженив ся з Волошкою, Єлисаветою Корлацан, дочкою протопопи з волоского Кімполунга і мав троє дітей: найстарший був син Ізидор (він уродив ся 1836. р., 5. мая), середущий був Григорій*), а наймолодша була дочка Аполонія, що вийшла потім заміж за панотця Грибовича.

І батько і мати Ізидора померли дуже молоді; мати прожила всього 24 роки, а батько 33 — і обоє зійшли зі

*) Сей Григорій писав також поезії. Називав себе Наум Шрам. Про него видала наша „Руска Бесіда“ окрему книжечку в 1904. році.

Біографія Ізидора Воробкевича, написана Осипом Маковеем та опублікована в місячнику для просвіти народу «Читальня», січень 1911 р. Фото 1

світа. Нещасливі діти виховувалися потім у свого діда, протопопи в Кіцмани, і тут дуже займалася ними їх бабка Параскева, розумна особа, що знала покерувати діти так, аби з них були Русини. І дід займався ними, посилав до шкіл у Чернівцях, а що тогди в школах не вчили по руски, то він навчив їх дома читати на псалтирі і часослові. Перебували також діти деколи й у родини своєї матери в Дорні та Пожориті і там навчилися по волоски. Звідси й Ізидор знав по волоски та потім немало доброго зробив і для Волохів.

Із. Воробкевич у школах.

Ізидор покінчив усі школи в Чернівцях; тут ходив до гімназії, тут вивчився і на панотця в році 1860-ім. Гімназія була німецька і латинська, а в тій школі, де вчили на панотців, більше дбали про волоску мову, як про руску. Такі були часи. Тому цікаво, як то сталося, що з таких шкіл Ізидор вийшов таки Русином, а не Німцем або Волохом. Розумієся, найважніше було то, що добру науку мав уже хлопцем в домі свого діда і бабки. Потім у школах читав книжки про Русинів і з них пізнавав свій нарід. Наприклад, жив колись Німець, що називався Енгель, і він по німецьки написав давно вже історію нашого народу, досить для нас прихильну. Сю історію читав Із. Воробкевич і з неї багато навчився. Крім того він знав книжку, що називалася „Русалка Дністрова“; її видав 1837. року Маркіян Шашкевич, а цікава вона була тим, що в ній трох молодих письменників писало такою мовою, як нарід говорить. Були там також народні пісні, а Воробкевич ще школярем дуже любив сьпіванки, записував собі їх та хвалив їх голос. То були колись такі часи, що пани починали прислухуватися простому народови та придивлятися його життю і міркувати собі, що хоч нарід був неписьменний і робив панщину, проте сам своєю головою повидумував за сотки років такі пісні та казки, що і вчені не все потраплять таке вигадати. Найбільше цікавилися пани ще за панщини і потім народними сьпіванками і не могли начудуватися, як то гарно наші люди при всякій okazji сьпівають; і слова в тих сьпіванках добірні і серця богато і голос милий, чи він веселий чи сумний.

Ті сьпіванки сьвідчили, що наш нарід не новітний, не такий, що тільки з колиски вискочив, лише давний і такий, що без шкіл, без панів, без науки, нераз у грізній біді сам дійшов до розуму та виробив у собі таку вдачу, таку душу,

Біографія Ізидора Воробкевича, написана Осипом Маковеєм та опублікована в місячнику для просвіти народу «Читальня», січень 1911 р. Фото 2

що було за що єго полюбити. Отже кількадесять років тому цікавіші письменники, такі, як Воробкевич, старали ся пізнати жите простого народу, як він жив колись ще за своїх князів, а потім за Польщі і козаччини, як жив у новіших часах, — і з того виробляла ся у них любов до народу і охота, послужити єму.

Молодий Воробкевич мав приклад і на иньших, що так само любили нарід і писали для него; він читав також то, що в Галичині написав Микола Устиянович, Антін Могилянський або й Поляк Михайло Чайковский (той писав багато про козаків) — і так уже в школах знав, якою дорогою має сам іти, коли стане панотцем. Одно лише зразу стояло єму на перешкодї, а то, що не знав добре писати по руски, — так у школах знімчив ся. Але то було так тільки з початку; потім він навчив ся.

Із. Воробкевич панотцем на селї.

Скінчивши всі школи, Воробкевич оженив ся 1861. року з Леонтиною, дочкою директора школи в Сереті, Григорія Бендевского, висвятив ся і став панотцем у селї Давиденях. Був ту чотири роки, а потім перекочував ся в гори у Руску Молдавицю межи Гуцулів і ту був панотцем аж до кінця року 1867-го. Отсих шість чи сім років, як Воробкевич був на селї, то дуже цікавий час у єго житю. Треба памятати, як то нам жило ся тогди на Буковині. В школах всюди німецьчина; розмова між панамі, і чужими і нашими, переважно німецька; а в церкві уже тогди Волохи дуже піднимали голову і робили на перекір єпископови Гакманови, що не ішов їм на руку. Волохи думали тогди про якесь своє царство в Австрії, аби Семигород злучити з Буковиною і аби буковинська православна церква була в купі з семигородскою. З тої причини робили багато колоту в краю тай не любили тих руских панотців, що инакше гадали. Так то і з німецького і з волоского боку нас тиснули. А буковинські Русини у той час тільки пробуджували ся з тяжкого сну, тільки починали міркувати, що можуть жити і своїм власним житєм. Руску книжку на Буковині тяжко було тогди розпитати, своїх часописий і товариств не було, десть не десть по селах були наші народні школи тай то не дуже добрі, а наших висших шкіл зовсім не було, — коротко сказавши, навіть нема чого дивувати ся, що в такі часи багато наших вивчених Русинів пристало або до Німців або до Волохів. Що їх мало тримати при своїм народї, ко-
ля

Біографія Ізидора Воробкевича, написана Осипом Маковеем та опублікована в місячнику для просвіти народу «Читальня», січень 1911 р. Фото З

вони того народу не знали, про него у школах не чули і на кождім поступку бачили, що про него ніхто не дбає?

Отже Ізидор Воробкевич не туди пішов, тільки потяг за своїм народом. Він спроваджував собі зі Львова часописи і книжки, читав дуже пильно, пізнавав історію Русинів, бачив, що в Галичині відживають до нового життя, і міркував собі, що й буковинським Русинам не подоба умирати перед часом, тільки треба для них працювати і писати. Спершу зазнайомився він листами з Богданом Дідицьким у Львові,

тим самим, що й Федьковичем заопікувався.

Сей Дідицький

надрукував

перші поезії

Воробкевича в

1863-ім році,

отже в два ро-

ки пізнійше, як

вийшли перші

поезії Федь-

ковича. Потім

зазнайомився

Воробкевич,

також листами,

з тими молодими

Русинами у Львові,

що не годилися

з Дідицьким,

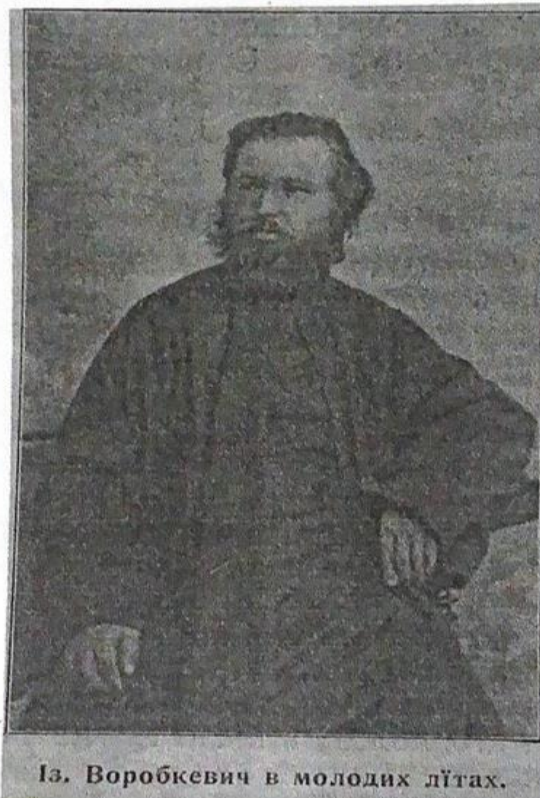
бо той неба-

вом почав на-

гинати мову на

лали йому різні книжки, що друкувалися в Галичині і на Україні — і він читав, — читав так багато, як можна сміло сказати, жаден тодішній Русин на Буковині. На селі ще прочитав він то, що писали Шевченко, Куліш, Костомарів (той писав історію нашого народу, як давно було) і інші, читав часописи — і найбільше вподобав собі історію козаччини.

Наші люди по селах уже потроха також знають, що давні козаки на Україні воювали з Турками, Татарами, Поляками, боронили нарід і православну віру і зазнавали на

Із. Воробкевич в молодих літах.

церковне та на московське; вони видавали собі свої часописи: „Вечерниці“, „Мета“ і „Нива“. От від тих молодих Русинів

Воробкевич скористав і навчився дуже багато. Були то: Данило Тяничкевич, брат Барвінські, Осип і Олександр, і інші. Вони писали довгі листи до Воробкевича, вчили, що і як має писати, поси-

Біографія Ізидора Воробкевича, написана Осипом Маковеєм та опублікована в місячнику для просвіти народу «Читальня», січень 1911 р. Фото 4

своїм віку багато цікавих пригод. І тепер ще не один, як читає про них, то сам хотів би бути козаком. Звідси в нас і уподобане до товариств, що називаються „Січи“, а їх старшина кошові і отамани, як давно у козаків. Отже перед 50 роками прихильність до козаків була ще більша, не лише в нас, але і в Поляків; багато людей писало про них повісті й оповідання і поезії. І Українці: Шевченко, Куліш, Костомарів, Мордовець, Стороженко і інші також писали. Воробкевич то читав і за добрим прикладом також складав думи майже про всіх кошових та гетманів козацких, або й так про козаків. Крім того писав ще й оповідання з народного життя і дрібніші поезії — але о тім скажемо ще слово потім.

Так то Із. Воробкевич на селі, уже панотцем, учився даліше і мови й історії свого народу і з чоловіка, що зі шкіль не міг ніякої рускості винести, зробився свідомим Русиною; він знав уже, як має своєму народови служити.

Із. Воробкевич учителем співу і музики в Чернівцях.

Сказано вже, що Воробкевич дуже любив народні пісні і музику. І він сам ще на селі не тільки писав словами свої власні співанки, але й видумував їх голос, як їх співати. Складав також музику до церковних слів. Се знали в Чернівцях у консисторії, а що їм треба було чоловіка, котрий би вчив церковного співу і молодих студентів, що вчать ся на панотців, і в даскалії, отже покликали Воробкевича з села до Чернівців під сам кінець 1867. р. На другий рік післали його ще до Відня, аби він там послушав професорів музики, і він там учив ся ще кілька місяців, здав дуже добре іспит, вернувся до Чернівців, став ту професором до музики і співу і вже до самої смерті проживав у сім місті.

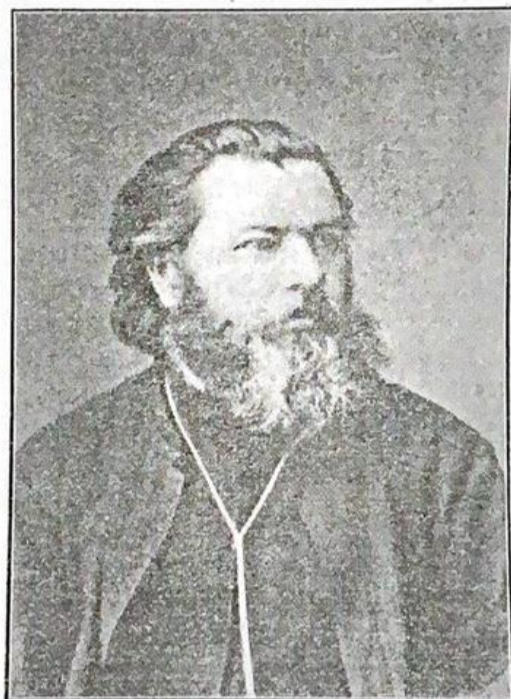
Не можна сказати, аби йому жите в Чернівцях вийшло на велике добро. Правда, він дослужив ся ту небагом більшої плати і титулу професора університету, але на селі він, видко, мав більше часу і свободи, міг писати, що хотів; а ту в місті мав під боком не все прихильних старших над собою і роботи без міри. Мусів дбати передовсім про те, з чого хліб їв, то значить про музику і церковний спів. Перед ним на Буковині ніхто про се не дбав. Не треба ж казати, що значить красний спів у церкві, як він підносить душу у людей. Отже Воробкевич взяв ся за подвійну роботу: раз сам укладав церковні пісні, цілі служби божі, псалми і иньше, а друге: вчив то співати по різних школах і написав до того потрібні

Біографія Ізидора Воробкевича, написана Осипом Маковеем та опублікована в місячнику для просвіти народу «Читальня», січень 1911 р. Фото 5

показували правдиве жите народне і людий бавили та вчили. А в нас і такого не було.

Про театр кождий розумний чоловік каже, що в нім можна не лише забавити ся, але й багато навчитися. Через то всі народи з давна дуже дбають про театр, будують окремі гарні будинки для него, величають тих, що складають гарні штуки для него, і тих, що ті штуки показують, грають та сьпівають. Та се вже тепер і по селах розуміють ті люди, що були часом на театральних виставах. Отже давно того в нас не було, гадали собі, що то пуста забавка, комедия, неї говорити.

Аж так десь недовго перед скасованем панщини у нас, пани почали домірковувати ся, що і селяни мають свої радости і смутки, що й їх жите цікаве та варто пізнати. Отже в Галичині в оповіданнях уже виводили мужика і писали про него, але в театрі ще его не показували, бо не було чоловіка, щоби написав щось таке про селян

Із. Воробкевич у старших літах.

надто проста; аби можна про для театру. — Се зробив Ізидор Воробкевич, написав кілька таких поважних штук і їх довгі літа показували в нашім театрі і в Галичині і часами на Буковині. Крім того він писав і веселі річи для театру, що їх називають оперетками; тут і говорять щось веселе і сьпівають, а ті, що дивлять ся, мають забаву.

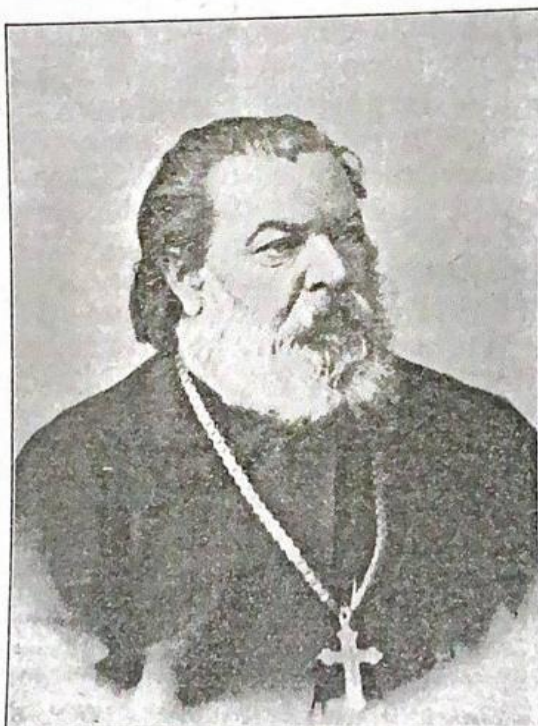
Попри то зложив він сам багато сьпіванок, які по нинішній день сьпівають ся в ріжних сторонах.

Біографія Ізидора Воробкевича, написана Осипом Маковеем та опублікована в місячнику для просвіти народу «Читальня», січень 1911 р. Фото 6

знаку. Здоров'я його вже не поправило ся і він помер 19 вересня 1903. р., проживши 67 років і не цілих п'ять місяців. Поховали його на цвинтарі в Чернівцях з великими почесностями.

Праці І. Воробкевича.

Придивім ся тепер працям Воробкевича. Цілих сорок років він писав і вчив і за той час назбирало ся багато його робіт. Поки він жив, то навіть Буковинці не знали, кілько він написав ся, бо він не все друкував. Але по смерті його, як постягали з різних сторін то, що він по-написував, показало ся, який то був роботящий чоловік, як він за різне брав ся, бо бачив, що се і те потрібне, а нема кому того зробити. Так тепер його праці порядкують і починають друкувати разом.

Із. Воробкевич у старості.

На першій місці треба сказати слово про його поезії і співанки. Ми

тають, і при тій нагоді перечитував, як бідили не лише ми, але й інші народи під Турком, як Серби, Альбанці, Чорногорці, — отже і про них складав поезії або оповідання.

Попри то написав він кількосот менших поезій, все звичайно про наше життя: про молодих парубків і дівчат, як то їм нераз життя не складає ся гладко, про давних козаків і чумаків, про молоді літа, про то, який красний наш край Буковина, про то, що не вертають ся давні красні часи, і иньше. Чим далі, Воробкевич починав видумувати до своїх поезій

вже згадали про його думи з козацького життя. Сими думами він пригадував народови давні козацькі часи і показував, скільки в них було радісного і смутного, скільки старання, ратувати себе від ворогів, і кілько сліз, пролитих в нещастю. Потім щось подібне писав він і про війну в Боснії, яку ще наші старші люди памя-

Біографія Ізидора Воробкевича, написана Осипом Маковеєм та опублікована в місячнику для просвіти народу «Читальня», січень 1911 р. Фото 7